

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedra**

Pauliaus Mačionio
V kurso, Mokesčių ir finansų teisės
studijų šakos studento

Automatinis keitimasis informacija apie finansines sąskaitas

Vadovas: doc. dr. Andrius Paulauskas
Recenzentas: lekt. dr. Martynas Endrijaitis

Vilnius 2018

TURINYS

Ižanga.....	3
1. Automatinių mainų apie finansines sąskaitas samprata.....	7
1.1. Finansinių sąskaitų sąvoka.....	12
1.2. Automatinių informacijos mainų tikslai ir perspektyvos.....	16
2. Tarptautiniai įsipareigojimai ir jų atskyrimas.....	18
2.1. FATCA samprata.....	18
2.2. CRS samprata.....	22
2.3. ES direktyvos ir jų samprata.....	25
2.4. FATCA ir CRS skirtumai.....	30
2.5. ES direktyvų ir CRS skirtumai.....	35
3. Automatinių mainų apie finansines sąskaitas įgyvendinimo Lietuvoje analizė.....	38
3.1. EPBO vykdomi automatiniai mainai ir jų taikymas.....	38
3.2. Europos Sąjungos reglamentavimo įgyvendinimas Lietuvoje.....	39
3.3. FATCA įgyvendinimas Lietuvoje.....	43
4. Duomenų apsauga dėl keitimosi apie finansines sąskaitas.....	47
5. Išvados.....	57
6. Literatūros sąrašas.....	58
6.1. Teisės norminiai aktai.....	58
6.2. Specialioji literatūra.....	59
6.3. Teismų praktika.....	60
6.4. Elektroniniai dokumentai.....	60
Santrauka.....	68
Summary.....	68

IŽANGA

Temos aktualumas. Pastaruosius septynis metus vyksta svarbūs pokyčiai asmens bankinės informacijos teikimo srityje. Keičiasi informacijos teikimo metodai ir apimtys. Nuo šiol vadovaujantis tarptautiniais susitarimais, bankai ir kitos finansų įstaigos privalės teikti informaciją apie finansines sąskaitas automatinio būdu. Anksčiau institucijos, norėjusios gauti informaciją apie konkretų asmenį iš finansų įstaigų, turėjo pateikti užklausą ir tokie atvejai buvo sprendžiami pavieniui. Neabejojama, kad pasikeitusi informacijos išgavimo tvarka turės didelę įtaką efektyviam tarpvalstybiniam bendradarbiavimui.

Automatinis duomenų keitimasis yra itin aktuali tema visose pasaulio šalyse neaplenkiant ir Lietuvos. Tarptautinis automatinis duomenų apsikeitimo procesas įgavo pagreitį, kai Jungtinės Amerikos Valstijos (toliau – JAV) priėmė „Užsienio sąskaitų mokesčių prievolių laikymosi aktą“ (angl. *Foreign account tax compliance act, FATCA*) (toliau – FATCA)¹. FATCA aktas davė pagrindą aršiai kovai su mokesčių vengimu JAV ir palietė tarptautinę bendruomenę, tapo impulsu užsienio institucijoms kurti FATCA akto adaptacija paremtus modelius.

Artimiausi ir aktualesi Europos Sąjungai (toliau – ES), o tuo pačiu Lietuvai pokyčiai tai Europos bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – OECD) parengtas pasaulinis bendrasis informacijos teikimo standartas. Pagal šį standartą jau šiuo metu bankine informacija ketina keistis apie 100 pasaulio valstybių. ES lyderystę kovos su mokesčių vengimu srityje rodo Taupymo pajamų apmokestinimo direktyvoje² įteisintas automatinis duomenų keitimasis bei Administracinio bendradarbiavimo direktyva³, kuri įpareigoja valstybes nares automatiškai keistis informacija (tiesiogiai susijusi su bankinėmis operacijomis).

Nuo 2018 m. Lietuvoje bus įgyvendinti visi cituoti tarptautiniai įsipareigojimai dėl automatinių mainų. Mokesčių vengimui išliekanti aktualia problema ir vertinant cituojamų teisės aktų poveikį galima manyti, kad Lietuva vis aktyviau įsitrauks į ES ir tarptautines iniciatyvas kovoje su panašiomis mokesčių vengimo praktikomis. Prognozuojame, kad tokią praktiką skatins

¹ FATCA. Foreign account tax compliance act. Internetinė prieiga: <<https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-111publ147/pdf/PLAW-111publ147.pdf#page=27>>.

² Europos Tarybos direktyva 2003 m. birželio 3 d. Tarybos direktyva 2003/48/EB dėl palūkanų, gautų iš taupymo pajamų, apmokestinimo. [2003] L 157.

³ Europos Tarybos 2011 m. vasario 15 d. direktyva 2011/16/ES dėl administracinio bendradarbiavimo apmokestinimo srityje ir panaikinanti Direktyvą 77/799/EEB. [2011] OJ L 64.

ir kiti pokyčiai, matomi visame pasaulyje. Pirmiausiai, didėjanti globalizacija, didėjanti turtinė nelygybė, taip pat – aktyvėjanti neoliberalizmo ideologija⁴. Neoliberalizmo propaguojamos priemonės skatino vis didesnius pinigų srautus į „mokesčių rojus“, tuo didinant mokesčių vengimo problemą visame pasaulyje, ko dėka turtinė nelygybė tik didėja⁵. 2017 m. „Oxfam“ atlikto tyrimo duomenys iliustruoja, kad turtas, kurį valdo 8 patys turtingiausi asmenys, lygus pusei pasaulio populiacijai⁶. Esant tokiai situacijai, grįžtama į „paausiuoto amžiaus“ (angl. *Gilded Age*) turtinės nelygybės lygmenį⁷. Ekonomistas Paul Krugman atkreipė dėmesį į tai, kad didžioji dali šio turto yra slepiama „mokesčių rojuose“, kuris vargu ar yra apmokestinamas⁸. Esant tokiai situacijai, kai turtas slepiamas turtingiausių asmenų „mokesčių rojuose“, būtinos visos priemonės kovojant su tuo.

Kovoje su mokesčių vengimu yra sukurti įvairūs modeliai. Vienas iš tokių modelių buvo EBPO sukurtas Bendrasis duomenų teikimo standartas (angl. *Common reporting standard*). Šio standarto tikslas - kovoti su mokesčių vengimu, numatant duomenų rinkimą ir mainus apie finansines sąskaitas. Nors turėjęs nemenką politinį pasisekimą deja, šis modelis neišsprendė visų mokesčių vengimo problemų. Todėl 2017 m. gegužės 5 d. EBPO iniciatyva buvo įkurtas Mokesčių politikos centras. Ši įstaiga buvo specialiai sukurta kovai su schemomis, kuriomis siekiama apeiti tarptautiniu mastu suderintą bendrą duomenų teikimo standartą (toliau – CRS)⁹. Tačiau, OECD projektas gali būti kritikuotinas, nes išsikeltas tikslas kovoti su „visomis faktinėmis ar galimomis spragomis“ pagrindžia faktą, kad OECD standartas turi trūkumų. Pabrėžtina, kad finansų institucijos, siekdamos pateikti savo pirmąsias ataskaitas mokesčių inspekcijoms, laikydamosi

⁴ Neoliberalizmas iš esmės pasisako apie mokesčių mažinimą, mokesčių konkurencingumo didinimą ir mokesčių dereguliacijos politiką.

⁵ TYRALA, Michael. „*Global Regulation Of Tax Havens*“. Internetinė prieiga [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 11 d.]. Internetinė prieiga: <<https://www.taxjustice.net/wp-content/uploads/2015/07/Michael-Tyrala-City-JUN-2015.pdf>>

⁶ OXFAM. „*Just 8 men own same wealth as half the world*“. Internetinė prieiga [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 9 d.]. Internetinė prieiga: <<https://www.oxfam.org/en/pressroom/pressreleases/2017-01-16/just-8-men-own-same-wealth-half-world>>

⁷ „Laikotarpis Jungtinių Amerikos Valstijose istorijoje. 1860 m. Iki 1900 m., kai patys turtingiausi 2% Amerikos namų ūkių turėjo daugiau nei trečdalį šalies turtu, o 10% - maždaug trys ketvirtadaliai. Likę 40% neturėjo jokio turto“.

⁸ KRUGMAN, Paul. „*Offshore and Underground*“. NY Times. Internetinė prieiga [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 13 d.]. Internetinė prieiga: <<https://krugman.blogs.nytimes.com/2014/04/11/offshore-and-underground/>>

⁹ OECD. *OECD launches facility to disclose CRS avoidance schemes; over 1800 relationships now in place to automatically exchange CRS information between tax authorities*. Internetinė prieiga [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 10 d.]. Internetinė prieiga: <<http://www.oecd.org/tax/crs-avoidance-schemes-disclosure-facility-over-1800-exchange-relationships.htm>>;

CRS reguliavimo, atranda naujų spragų šioje pasaulinėje priemonėje, kurios bus toliau išnaudojamos mokesčių vengiančių asmenų labui.

Tyrimo objektas: Pagrindiniai šio darbo objektas yra Lietuvos tarptautiniai įsipareigojimai dėl automatinių informacijos mainų apie finansines sąskaitas. Dėmesys yra skiriamas finansinių sąskaitų, kurias turi kaupti ir teikti finansinės įstaigos mokesčių administratoriams, analizei. Svarbu pažymėti, kad darbo objektas apima visus Lietuvoje įgyvendinamus automatinių mainų modelius bei prisiimtus tarptautinius įsipareigojimus dėl automatinio keitimosi informacija. Darbe taip pat analizuojama automatinių informacijos mainų perspektyvos ir tikslai. Reaguojant į tarptautinius asmens duomenų apsaugos pokyčius, papildomai gilinamasi į asmens duomenų apsaugą, vykdant informacinius mainus, išskiriant banko paslapties atskleidimo institutą mokesčių teisėje.

Tyrimo originalumas ir naujumas: Automatiniai mainai apie finansines sąskaitas nėra plačiai nagrinėta tema Lietuvos viešosios teisės doktrinoje, be to, šia tema nėra gausu magistro darbų. Tokia atlikta analizė bus viena iš pirmųjų, kuri išsiskirs naudojamu lyginamuoju metodu, nes bus apžvelgiamos ir lyginamos tarptautinėse sutartys tarpusavyje bei susitarimai dėl automatinių informacijos apie finansines sąskaitas mainus.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai: Automatinė informacijos mainų apie finansines sąskaitas mechanizmo vykdymo atskleidimas Lietuvoje ir ES. Atsižvelgiant į tikslą, darbui keliami šie uždaviniai:

- 1) Išnagrinėti automatinių mainų apie finansines sąskaitas sampratą;
- 2) Išnagrinėti tarptautinių įsipareigojimų sampratą ir techniškai atskirti susitarimų modelius;
- 3) Kitiškai įvertinti automatinių mainų apie finansines sąskaitas privalumus ir tendencijas bei ištirti mainų galimybes Lietuvoje;
- 4) Išanalizuoti taikomą duomenų apsaugą automatiniuose mainuose apie finansines sąskaitas bei pateikti atitinkamus siūlymus.

Tyrimo hipotezė:

- 1) Automatiniai mainai apie finansines sąskaitas yra būtina priemonė dėl bendradarbiavimo mokesčių politikoje;
- 2) Sukurti automatinių mainų modeliai padės identifikuoti finansines sąskaitas ir sumažins galimybes slėpti sąskaitas tikslinėse teritorijose;
- 3) Lietuva, įgyvendindama tarptautinius automatinius duomenų apsaugos modelius, pagerins tarpusavio bendradarbiavimą su kitomis valstybėmis;
- 4) Automatiniai informacijos mainai užtikrins asmens duomenų apsaugą, sumažės piktnaudžiavimo duomenimis atvejai.

Tyrimo metodai: Darbe buvo panaudoti šie tyrimo metodai:

- 1) Lingvistinis, aiškinant nacionalinius ir tarptautinius standartus, komentuojant tarptautinių institucijų išvadas ir sprendimus;
- 2) Sisteminis, nustatant automatinių mainų normų tarp nacionalinės ir tarptautinės teisės ryšį;
- 3) Lyginamasis, nagrinėjant automatinius informacijos mainus apie finansines sąskaitas modeliai tarpusavyje;
- 4) Istorinis, atliekant tarptautinių automatinių mainų modelių genezės analizę ir atkreipiant dėmesį į istorines raidos priežastis.

Tyrimo svarbiausi šaltiniai: Darbe naudojama Lietuvos ir užsienio teisės mokslinė literatūra, nacionaliniai (Mokesčių administravimo įstatymas¹⁰) ir tarptautiniai teisės aktai (FATCA, ES Direktyva dėl Administracinio bendradarbiavimo apmokestinimo srityje bei CRS). Be to, darbe didelė svarba teikiama taisyklėms dėl informacijos, būtinos tarptautiniams bendradarbiavimo įsipareigojimams dėl automatinių informacijos apie finansines sąskaitas mainų įgyvendinimo¹¹. Remiamasi Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika.

¹⁰ Lietuvos Respublikos Mokesčių administravimo įstatymas. Valstybės žinios, 2004-04-28, Nr. 63-2243.

¹¹ Valstybinės Mokesčių Inspekcijos Prie Lietuvos Respublikos Finansų Ministerijos Viršininko įsakymas dėl Informacijos, būtinos tarptautiniams bendradarbiavimo įsipareigojimams dėl automatinių informacijos apie finansines sąskaitas mainų įgyvendinti, pateikimo taisyklės, Nr. VA-102.

1. Automatinio keitimosi informacija samprata

Siekiant įgyvendinti pirmąjį tyrimo apibrėžtą tikslą, bus nagrinėjama automatinųjų mainų samprata. Pradėsime nuo automatinųjų mainų apibrėžimo. Toliau bus analizuojami automatinųjų mainų požymiai, kurie leidžia identifikuoti automatinųjų mainų faktą. Pateiksime automatinųjų informacijos mainų specifiką lyginant su spontaniškais mainais ir mainais pagal reikalavimą. Šioje dalyje detaliau analizuosime automatinųjų mainų tikslus ir perspektyvas.

Situaciją vertinant iš istorinės pusės, automatiniai mainai yra nauja priemonė kovojant su mokesčiu vengimu. 2008 m. finansinė krizė paskatino pasaulio valstybes imtis naujų ir niekad anksčiau nevykdytų priemonių. 2013 m. G20¹² patvirtino automatinis informacijos mainus (angl. *Automatic exchange of information*) kaip naują pasaulinį keitimosi informacija standartą. Pagal automatinis informacijos mainus valdžios institucijos turėtų keistis savo šalies finansų įstaigose esančia finansų sąskaitos informacija (pavyzdžiui, bankų sąskaitų duomenimis) su šalimi, kurioje yra sąskaitų turėtojai. Svarbu pabrėžti, kad, skirtingai negu prieš tai egzistavusius modelius pagal reikalavimą (angl. *Upon request*), nebus reikalaujama prašymo. Taip pat, buvo numatyta, kad mainai vyks tarp šalių, kurios nori keistis informacija apie finansines sąskaitas (pavyzdžiui, banko sąskaita), o ne konkrečius asmenius, kurio atžvilgiu atliekamas mokestinis tyrimas¹³.

Automatinis keitimasis informacija yra sistemingas ir periodinis keitimasis informacija apie šalies rezidentą, kuris yra mokesčių mokėtojas¹⁴. Automatiniai informacijos mainai yra vykdomi pagal tarptautines informacijos mainų sutartis apie finansines sąskaitas ar kitas įvairių rūšių pajamas (kapitalo pajamas, dividendus, veiklos pajamas, autorines pajamas ir panašius objektus). Informacija yra gaunama tiek apie fizinius, tiek apie juridinius asmenis. Informacijos objektas gali būti labai įvairus. Informacija, kuria yra keičiamasi automatiškai, paprastai susideda iš duomenų apie pajamas ir kilmės šaltinius. Pavyzdžiui, palūkanų, dividendų, honorarų, pensijų ir kt. Ši informacija yra gaunama įprastine tvarka (paprastai per susitariančių jurisdikcijų įstaigas, kurios

¹² G20 Tai vyriausybės ir centrinių bankų valdytojų grupė susidedanti iš 20 atstovų, iš 20 didžiausių pasaulio ekonomikų.

¹³ KNOBEL Andres, MEINZER Markus. Delivering a level playing field for offshore bank accounts What the new OECD/Global Forum peer reviews on automatic information exchange must not miss. Tax justice network. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 m. kovo 17 d.] Internetinė prieiga: <https://www.taxjustice.net/wp-content/uploads/2013/04/TJN_AIE_ToR_Mar-1-2017.pdf>.

¹⁴ SEIMAS. Seimo konferencija „Administracinis bendradarbiavimas mokesčių srityje“. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 11 d.]. Internetinė prieiga: <<http://www.eib.lrs.lt/index.php?-152500365>>.

kaupia duomenis apie sąskaitų turėtojus). Esant automatiniams mainams, kompetentingos įstaigos susitaria, kokia informacija ir kokiais intervalais bus teikiama apie finansines sąskaitas. Tokia informacija keičiamasi su sutarčių partneriais, kitų užsienio valstybių mokesčių administratoriais.

Pirmasis automatinio keitimosi informacija žingsnis yra informacijos, kuria turi būti keičiamasi, rinkimas. Šiuo atžvilgiu, finansų įstaigoms reikia imtis konkrečių veiksmų – joms teks identifikuoti asmenis ar subjektus, apie kuriuos turėtų būti pranešta. Antra, finansų įstaigoms reikės saugiai pateikti surinktą informaciją mokesčių administratoriui. Informacijos rinkimas turi būti daromas pagal numatytus išsamaus tyrimo (angl. *due dilligence*) standartus ir pinigų plovimo taisykles (angl. *anti-money laundering*)¹⁵. Standartinis automatinių mainų modelis veikia taip: mokesčių administratorius gauna informaciją apie finansų sąskaitą iš finansų įstaigos, gavus tokią informaciją, automatiniai mainai yra automatiškai vykdomi su kitos jurisdikcijos mokesčių administratoriumi, kurioje fizinis ar juridinis asmuo yra mokesčių mokėtojas. Šį modelį bus įmanoma vykdyti jeigu bus pasirašytos dvišalės ar daugiašalės automatinio keitimosi informacija apie sąskaitas sutartys (angl. *Tax Information Exchange Agreement – TIEA*).

Apibūdinant automatinių mainų sąvoką, daugumoje šaltinių ji ypatingai nesiskiria. Lietuvos teisėje naudojama automatinių informacijos mainų sąvoka yra beveik tapati tarptautinių susitarimų ir sutarčių įtvirtintoms sąvokoms¹⁶. Pagal Valstybinės mokesčių inspekcijos (toliau – VMI) viršininko 2015 m. lapkričio 25 d. įsakymą¹⁷, automatiniai informacijos mainai yra laikomai sistemingais iš anksto nustatytos informacijos apie kitų valstybių rezidentus pateikimas atitinkamai rezidavimo vietos valstybei narei be išankstinio prašymo iš anksto nustatytais reguliariais intervalais. Tuo tarpu ES direktyvose, automatinių mainų sąvoka keitėsi vis priimant ir pakeičiant direktyvas dėl automatinių informacijos mainų. Vienas oje iš pirmųjų automatinių informacijos mainų apibrėžimų buvo numatytas ES Tarybos direktyvoje dėl palūkanų, gautų iš taupymo pajamų, apmokestinimo¹⁸ (angl. *Savings and Tax directive*). Pagal šią direktyvą automatiniai mainai buvo informacijos perdavimas apie palūkanas. Naujose ES direktyvose,

¹⁵ KPMG. *Automatic Exchange of Information. The Common Reporting Standard: helping clients*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 11 d.]. Internetinė prieiga: <<https://home.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2014/12/aeol-value-prop.pdf>>

¹⁶ *Ibid* 14.

¹⁷ Valstybinės Mokesčių Inspekcijos Prie Lietuvos Respublikos Finansų Ministerijos Viršininko įsakymas dėl Informacijos, būtinos tarptautiniams bendradarbiavimo įsipareigojimams dėl automatinių informacijos apie finansines sąskaitas mainų įgyvendinti, pateikimo taisyklės, Nr. VA-102.

¹⁸ Europos Tarybos direktyva 2003 m. birželio 3 d. Tarybos direktyva 2003/48/EB dėl palūkanų, gautų iš taupymo pajamų, apmokestinimo. OL L 157.

formuluotė buvo iš dalies pakeista. ES Tarybos direktyvoje dėl administracinio bendradarbiavimo apmokestinimo srityje 2011/16/ES¹⁹ (angl. *Directive on Administrative Cooperation*) automatiniai mainai buvo įvardyti kaip sistemingas, iš anksto nustatytos informacijos pateikimas kitai valstybei narei be išankstinio prašymo iš anksto nustatytais reguliariais intervalais. Pagal šios direktyvos 8 str. automatiniai mainai apėmė informaciją, kuri yra pateikiančios valstybės narės mokesčių dokumentuose ir kurią galima gauti taikant pagal toje valstybėje narėje nustatytas informacijos rinkimo bei tvarkymo taisykles. Lyginant su ankstesne direktyva buvo praplėstos ribos dėl automatinių mainų.

Tuo tarpu pagal Europos Tarybos direktyvą 2014/107/ES²⁰ (toliau – DAC2), kuri pakeitė prieš tai minėtą direktyvą iš dalies, automatinių informacijos mainų sąvokoje buvo apibrėžtas kaip sistemingas iš anksto nustatytos informacijos apie kitų valstybių narių rezidentus pateikimas atitinkamai rezidavimo vietos valstybei narei be išankstinio prašymo iš anksto nustatytais reguliariais intervalais vykdymas. Ši sąvoka liko nepakitusi. Pagal naujausią direktyvą 2016/881/ES²¹, kuri iš dalies keičia 2011/16/ES direktyvą, automatinių mainų sąvoka buvo praplėsta, nurodant procedūras ir informacijos pobūdį – sistemingas iš anksto nustatytos informacijos pateikimas kitai valstybei narei be išankstinio prašymo iš anksto nustatytais reguliariais intervalais; 8 str. 1 d. nuoroda į turimą informaciją reiškia informaciją, kuri yra informaciją pateikiančios valstybės narės mokesčių dokumentuose ir kurią galima gauti taikant toje valstybėje narėje nustatytas informacijos rinkimo bei tvarkymo procedūras.

Tarptautinis bendradarbiavimas mokesčių srityje dėl informacijos keitimosi turi tris skirtingus modelius: keitimas informacija gavus prašymą, spontaniškas keitimas informacija ir automatinis keitimas informacija. Tokį išskirimą numatė direktyva dėl administracinio bendradarbiavimo apmokestinimo srityje (toliau – DAC1):

- 1) Keitimas informacija pagal prašymą: prašančioji valstybė prašo konkrečios informacijos iš prašomosios valstybės remiantis 3 str. 8 d.;

¹⁹ Europos Tarybos 2011 m. vasario 15 d. direktyva 2011/16/ES dėl administracinio bendradarbiavimo apmokestinimo srityje ir panaikinanti Direktyvą 77/799/EEB. [2011] OJ L 64.

²⁰ Europos Tarybos 2014 m. gruodžio 9 d. direktyva 2014/107/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2011/16/ES nuostatos, susijusios su privalomais automatiniais apmokestinimo srities informacijos mainais. [2014] OJ L 359.

²¹ *Ibid* 15.

- 2) Automatinis keitimasis informacija: valstybė privalo sistemingai keisti preliminariai neapmokestinama informacija (didmenomis) su bet kuria kita valstybe iš anksto nustatytais reguliariais intervalais, remiantis 3 str. 9 d.;

Spontaniškas keitimasis informacija: valstybėje narėje prarandamos mokesstinės pajamos²².

Dėl šių priežasčių yra taikomi tarpvalstybiniai sprendimai dėl mokesčių, kuriuos valstybė narė priima. Tarpvalstybiniai sprendimai yra susitarimai, pranešimai arba bet kuri kita panašaus poveikio priemonės ar veiksmai, įskaitant tuos, kurie priimami, iš dalies keičiami arba atnaujinami atliekant mokesčių auditą, Tačiau veiksmingiems spontaniškiems informacijos apie išankstinius tarpvalstybinius sprendimus ir išankstinę kainodaros tvarką mainams trukdo keletas svarbių praktinių sunkumų. Pavyzdžiui, sprendimus priimančiai valstybei narėi leidžiama savo nuožiūra nuspręsti, kurios kitos valstybės narės turėtų būti informuotos. Tokiu skaidrumo trūkumu gali pasinaudoti įmonės, norinčios dirbtinai sumažinti mokamus mokesčius. Vis dėlto, pasikeista informacija tam tikrais atvejais turėtų būti prieinama visoms kitoms valstybėms narėms. Nuo 2017 m. sausio 1 d. valstybės narės privalo automatiškai keisti informacija apie visus naujus savo priimtus tarpvalstybinius sprendimus dėl mokesčių. Valstybės narės nebegali pačios spręsti, kokia informacija keistis, kada ir kam ją teikti²³.

- 3) Spontaniškų mainų atribojimas nuo automatinių yra būtinas išryškinant automatinių informacijos mainų privalumą. Pirmiausia, spontaniškų mainų informacija pagrindinis aspektas yra tai, kad informacija keičiamasi be reikalavimo pagrindo, kai viena iš susitariančiųjų šalių, gavusi informaciją iš savo mokesčių administratoriaus siunčiančioji valstybė bet kuriuo metu ir nesistematiškai keičiasi informacija su gavėjos valstybe be išankstinio prašymo, remiantis 3 str. 10 d.

Informacijos mainai yra įgyvendinami, kai vienos valstybės narės kompetentinga institucija turi pagrindo manyti, kad kitoje, perduos ją savo partneriams mokesčių tikslais be prašymo ją gauti. Toks keitimasis informacija formos veiksmingumas daugiausia priklauso nuo mokesčių administratoriaus gebėjimo nustatyti, kokia informacija gali būti aktuali užsienio valstybės

²² SEER Roman. *Overview of Legislation Practices Regarding Exchange of Information Between National Tax Administrations in Tax Matters*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 11 d.]. Internetinė prieiga: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/563452/IPOL_STU\(2015\)563452_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/563452/IPOL_STU(2015)563452_EN.pdf)>

²³ EUROPEAN UNION COMMISSION. *Tax transparency: Commission welcomes agreement reached by Member States on the automatic exchange of information on tax rulings*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 balandžio 18 d.]. Internetinė prieiga: <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5780_en.htm>

mokesčių administratoriams²⁴. Dėl šios priežasties spontaniškas keitimasis informacija remiasi aktyviais mokesčių administratorių veiksmais, kaip dalyvavimu ir bendradarbiavimu. Pavyzdžiui, vietos mokesčių administratoriui sužinojus, kad rezidento mokesčiai nebuvo sumokėti, jis gali pateikti tokią informaciją bendradarbiaujantiems užsienio mokesčių administratoriams. Remiantis įtvirtintomis sąvokomis DAC1²⁵ 3 str. – spontaniški mainai yra nesisteminis informacijos pateikimas kitai valstybei narei, bet kuriuo metu ir be išankstinio prašymo. DAC1²⁶ numatyti privalomi spontaniški informacijos mainai tarp valstybių narių penkiais konkrečiais atvejais ir per tam tikrą terminą. Automatinis keitimasis informacija apima sistemingą ir periodiškai perduodamą mokesčių mokėtojų informaciją "urmu" kitos valstybės mokesčių administracijai prašančiajai apie įvairias pajamų rūšis be oficialaus prašymo. Skirtingai negu spontaniškuose mainuose, automatinis keitimasis informacija neapima konkrečių atvejų. Pavyzdžiui, neapima tam tikro asmens duomenų apie dividendus, nes informacija yra teikiama pagal apibrėžtus kriterijus ir apie tam tikras asmenų grupes. Automatinis keitimasis informacija gali būti klasifikuojamas kaip tarpvalstybinis rizikos valdymas, kadangi jis siūlo ES valstybėms narėms patikrinti informaciją, gautą iš mainų su jau turima mokesčių informacija mokesčių deklaracijose. Pats efektyviausias būdas apdoroti informaciją yra galimybė gauti iš užsienio šaltinio informaciją skaitmenine forma kaip yra numatyta DAC1. Todėl, siekiant perduoti informaciją skaitmenine forma, yra naudojamas bendrosios komunikacijos tinklas (angl. *Common Connection Network*), kuris leidžia greičiau keistis informacija²⁷. Dėl to, gautą informaciją galima įtraukti į gavėjo mokesčių mokėtojų registrą, automatiškai patikrinti pajamų duomenis ir lengvai perduodati vietos mokesčio administratoriams.

Spontaniški ir automatiniai informacijos mainai turi savo specifikas. Abu instrumentai reikalauja, kad visos valstybės narės būtų aktyvios ir vykdytų mainus savo pačių iniciatyva. Prašymus teikiančios valstybės pačios turi nuspręsti, kokia informacija gali būti naudinga kitai valstybei narei. Kalbant apie naudą, kovojant su mokesčių vengimu ir mokesčių slėpimu, abu keitimosi modeliai yra lygūs, kadangi tikslingai siekia to paties tikslo. Prašymas teikti informaciją ir spontaniškas informacijos keitimasis yra taikomas konkrečiais atvejais. Tuo tarpu, priešingai

²⁴ OECD. *Manual On The Implementation Of Exchange Of Information Provisions For Tax Purposes*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 19 d.]. Internetinė prieiga: <[http https://www.oecd.org/tax/exchange-of-tax-information/36647914.pdf](https://www.oecd.org/tax/exchange-of-tax-information/36647914.pdf)>

²⁵ *Ibid* 19.

²⁶ Europos Tarybos 2011 m. vasario 15 d. direktyva 2011/16/ES dėl administracinio bendradarbiavimo apmokestinimo srityje ir panaikinanti Direktyvą 77/799/EEB. [2011] OJ L 64.

²⁷ *Ibid* 24.

negu minėti du modeliai, automatiniis keitimasis informacija siekia sumažinti abstrakčias rizikas, susijusias su finansinėmis sąskaitomis. Dėl spontaniško keitimosi informacija, duomenys nėra perduodami automatiškai, o valstybė narė, kuri perduoda informaciją, turi nuspręst ar kitai valstybei narei gavėjai ta informacija yra aktuali. Pavyzdžiui, toks atvejis, jei yra aplinkybių, rodančių, kad kitoje valstybėje yra nesumokėti mokesčiai²⁸.

Manoma, kad automatiniis keitimasis informacija vykdomas paprasčiau nei pagal dvišales sutartis, kadangi automatiniio keitimosi metu duomenys siunčiami naudojantis vien tik informacinėmis sistemomis, todėl mokesčių administratoriui, kuris šią informaciją gaus, pakaks ją tik apdoroti. Šiuo metu, kai viena valstybė siekia gauti banko duomenis iš kitos valstybės (remdamasi dvišale informacijos mainų sutartimi), procedūra ilgesnė, kadangi tokiu atveju mokesčių administratorius, prašydamas informacijos, privalo iš anksto pateikti pagrįstus įrodymus, jog „ofšorinė sąskaita“ susijusi su sąskaita, kuri įregistruota mokesčių mokėtojo rezidavimo vietos valstybėje.

Skaidrumas mokesčių tikslais yra labai svarbus kovojant su mokesčių vengimu ir sukčiavimu. Statistikos naudojimas gautas iš automatinių mainų leistų lengviau nustatyti, kur yra turtas, ir nustatyti automatiniio keitimosi informacija veiksmingumą, nustatant vengimo schemas. Visų pirma, tai leistų besivystančioms šalims, kurios šiuo metu nedalyvauja CRS, paskatinti savo Vyriausybes dalyvauti automatiniame informacijos keitimosi procese. Mechanizmas leistų surinkti ir pateikti suvestinius duomenis apie faktiškus savininkus, įskaitant nefinansinio subjekto kontroliuojančius asmenis ir nedalyvaujančias jurisdikcijas.

Galima daryti išvada, kad automatiniis keitimasis informacija yra vienas iš reikšmingų efektyvaus mokesčių administravimo veiksmių. Informacija yra pateikiama mokesčių administratoriui, siekiant nustatyti nedeklaruotas pajamas, nepagrįstus turto įsigijimo šaltinius, mokestines prievoles, o taip pat užtikrinti tinkamą mokestinių prievolių vykdymą. Automatiniis keitimasis tarp jurisdikcijų tapo labai svarbia globalia priemone globalizacijos amžiuje.

1.1 Finansinių sąskaitų sąvoka

²⁸ SWITZERLAND FEDERAL DEPARTMENT OF FINANCE FDF. *Questions and answers on the automatic exchange of information*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 11 d.]. Internetinė prieiga: <<https://www.news.admin.ch/news/message/attachments/37903.pdf>>

Darbe sąvoka finansinė sąskaita ir informacija apie sąskaitas yra naudojama sinonimiškai, turint omenyje, kad finansinės sąskaitos yra objektas automatinuose mainuose. Automatiniai mainai vyksta, renkant ir keičiantis duomenimis apie subjekto finansinę sąskaitą (angl. *financial account*). Lietuvos bankas finansinę sąskaitą apibūdina kaip mokėjimų balanso sąskaitą, kurioje parodomi apsiekitimo finansiniu turtu ir įsipareigojimais tarp rezidentų ir ne rezidentų grynieji srautai, įskaitant turto arba įsipareigojimų sukūrimą ar likvidavimą²⁹. Vertinant finansinės sąskaitos termino naudojimą, būtina atsižvelgti, kad šios finansinės sąskaitos automatinų mainų tarptautiniuose susitarimuose yra skirstomos į kelias grupes: į sąskaitas, apie kurias privalu pranešti ir nepraneštinas sąskaitas. Sąskaitos, apie kurias bus pranešama, apima fizinių ir juridinių asmenų turimas sąskaitas.

Lietuvos teisės aktuose nebuvo finansinės sąskaitos apibrėžimo, kol Lietuva nepasirašė automatinų mainų apie finansines sąskaitas įsipareigojimų. Viena iš naujų apibrėžimų vartojimų sąvokų yra numatyta prieš tai minėtame Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2015 m. lapkričio 25 d. įsakyme³⁰. Pagal šį įsakymą finansų sąskaita – finansų įstaigos tvarkoma sąskaita, kurią turi vienas ar keli praneštiniai asmenys arba pasyvus nefinansinis subjektas, kurio vienas ar keli kontroliuojantieji asmenys yra laikytini praneštiniais asmenimis³¹. Taip pat, ji turi būti finansų įstaigos tvarkoma sąskaita, kuri apima indėlių ir pasaugos sąskaitą.

Pagal FATCA susitarimą, automatiniai mainai vyksta apie JAV mokesčių rezidentus ir jų finansines sąskaitas. Atsižvelgiant į FATCA kontekstą, sąvoka „finansinė sąskaita“ taip pat gali turėti kitokią reikšmę nei pagal susitariančių šalių nacionalinę teisę. Pavyzdžiui, šios sąvokos apibrėžimas gali apimti ne tik depozitines (bendrąsias, asmenines), draudimo ar investicinio gyvybės draudimo sąskaitas, trečiojo asmens naudai atidarytas sąskaitas, bet ir turtą ar pelną, kuris

²⁹ LIETUVOS BANKO TERMINŲ BAZĖ. *Finansinė sąskaita*. Internetinė prieiga [[Interaktyvus, žiūrėta 2018 balandžio 18d.] : <<http://www.rastija.lt/LBTB/Lietuvos-banko-termin%C5%B3-baz%C4%97/finansin%C4%97-s%C4%85skaita>>.

³⁰ Valstybinės Mokesčių Inspekcijos Prie Lietuvos Respublikos Finansų Ministerijos Viršininko įsakymas dėl Informacijos, būtinos tarptautiniams bendradarbiavimo įsipareigojimams dėl automatinų informacijos apie finansines sąskaitas mainų įgyvendinti, pateikimo taisyklės, Nr. VA-102.

³¹ Dėl Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2015 m. lapkričio 25 d. įsakymo Nr. VA-102 „Dėl Informacijos, būtinos tarptautiniams bendradarbiavimo įsipareigojimams dėl automatinų informacijos apie finansines sąskaitas mainų įgyvendinti, pateikimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo.

yra patikėtas, partnerystės pagrindu įsteigtam vienetai, jei toks vienetas užsiima investicine veikla ir pan.³².

Apie sąskaitas, kurioms numatomos įvairios išimties, informacijos teikti nereikės, net jei jos ir atitiks visus tarpvyriausybiniame susitarime numatytus kriterijus. Nors sąskaita nebus laikoma finansine sąskaita pagal pirmiau pateiktus apibrėžimus, sąskaita gali būti neištraukta į finansinės sąskaitos apibrėžimą, jei ji patenka į vieną iš šių išimčių:

1. Tam tikros taupomosios sąskaitos:
 - a. Tam tikros išėjimo į pensiją ir pensijų sąskaitos;
 - b. Tam tikros ne pensijų taupomosios sąskaitos;
 - c. Tam tikros mokesčių lengvatinės sąskaitos;
2. Tam tikros termino gyvybės draudimo sutartys;
3. Turto sąskaitos turtas;
4. Tam tikros deponavimo sąskaitos;
5. Tam tikros anuiteto sutartys.

Tuo tarpu, pagal CRS finansinės sąskaitos sąvoka nėra ypatinga nuo kitų modelių. Kadangi CRS buvo sukurta pagal FATCA pamatus, jos vartojamas terminas liko toks pat. Kaip yra nurodoma CRS VIII dalyje C³³, finansų įstaigos tvarkomos sąskaitos, kurios apima tokias sąskaitas:

- indėlių sąskaitas;
- pasaugos sąskaitas;
- investicinės įmonės atveju – apima bet kokią finansų įstaigos akcinio kapitalo ar skolos dalį;
- tvarkoma kaupiamojo draudimo sutartis;
- anuiteto sutartis.

³² DELOITTE. *FATCA: In Depth analysis us tax*. Internetinė prieiga [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 13d.] :<https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/se/Documents/financial-services/FATCA_In-depth_Analysis_us_tax_130422.pdf>

³³ OECD. *Common reporting standard*. Internetinė prieiga [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 13d.] :<<http://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/common-reporting-standard/>>

Tuo tarpu pagal VMI viršininko įsakymą dėl Informacijos, būtinos tarptautiniams bendradarbiavimo įsipareigojimams dėl automatinių informacijos apie finansines sąskaitas mainų įgyvendinti, pateikimo taisyklės galima nurodyti jų apibrėžtį³⁴:

- Indėlių sąskaita – komercinė, einamoji, taupomoji, terminuotojo indėlio arba paskolos sąskaita arba sąskaita, kuri yra patvirtinta indėlio sertifikatu, paskolos sertifikatu, investicijos sertifikatu, įsiskolinimo sertifikatu ar kita panašia finansine priemone, kurią, vykdydama įprastą bankininkystės ar panašią veiklą, tvarko finansų įstaiga. Indėlių sąskaitoms taip pat priskiriamos draudimo bendrovės sumos, laikomos pagal garantuotų investicijų sutartį ar panašų susitarimą palūkanoms išmokėti arba gauti.
- Pasaugos sąskaita – sąskaita, kurioje laikomas vienas ar daugiau finansinio turto vienetų kito asmens naudai.
- Akcinio kapitalo dalis – kai tai susiję su bendrija, kuri yra finansų įstaiga – kapitalo arba pelno dalis bendrijoje. Patikos, kuri yra finansų įstaiga, atveju laikoma, kad akcinio kapitalo dalį turi bet kuris asmuo, disponuojantis visa patika ar jos dalimi ar gaunantis naudą iš visos patikos ar jos dalies, arba bet kuris kitas fizinis asmuo, vykdamas pagrindinę faktinę patikos kontrolę.
- Anuiteto sutartis – sutartis, pagal kurią sutartį išdavęs asmuo sutinka mokėti išmokas laikotarpi, iš dalies arba visiškai nustatytą, atsižvelgiant į vieno ar kelių asmenų tikėtiną gyvenimo trukmę. Šis terminas apima ir sutartį, kuri yra laikoma anuiteto sutartimi pagal Lietuvos arba kitos jurisdikcijos, kurioje išduota sutartis, teisės aktus, taisyklės ar praktiką ir pagal kurią sutartį išdavęs asmuo sutinka tam tikrą laikotarpį (metų skaičių) mokėti išmokas.
- Kaupiamojo draudimo sutartis – draudimo sutartis (išskyrus dviejų draudimo bendrovių sudarytą nuostolių atlyginimo perdraudimo sutartį), kurioje numatyta kaupiamoji suma.

³⁴ Valstybinės Mokesčių Inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Finansų Ministerijos Viršininko įsakymas dėl Informacijos, būtinos tarptautiniams bendradarbiavimo įsipareigojimams dėl automatinių informacijos apie finansines sąskaitas mainų įgyvendinti, pateikimo taisyklės, Nr . VA-102.

Tačiau, pagal CRS sąvoką „finansinė sąskaita“ neapima sąskaitų, kurioms nėra taikomos išsamaus patikrinimo procedūros (angl. *Due diligence*)³⁵. Be to, sąvoka „finansinė sąskaita“ neapima tam tikrų anuiteto sutarčių, neperleidžiamo tiesioginio gyvybės draudimo anuiteto, kuris išduotas fiziniam asmeniui ir pinigine kompensacija, kuri pakeičia pensijos ar neįgalumo išmoką, mokamą iš sąskaitos, kuri nepriskiriama finansinių sąskaitų kategorijai. Pagal CRS, šalių ir jų partnerių finansinėms įstaigoms tenka pareiga teikti duomenis apie sąskaitas. Remiantis CRS, finansų įstaigos turi pareigą identifikuoti finansines sąskaitas, priklausančias klientams, kurių rezidavimo vieta mokesčių tikslais yra valstybėje arba jurisdikcijoje, kuri nėra finansų įstaigos valstybė ar jurisdikcija. Pagal CRS finansų įstaigų apibrėžtis nelabai skiriasi nuo FATCA. Pagal CRS VIII skyriaus sąvokų apibrėžtis finansų įstaiga – indėlių įstaiga (kaip taisyklė – tai įmonės, valdančios indėlių sąskaitas), pasaulio įstaiga (įmonė, siūlanti klientams pasaulio sąskaitų ar panašias paslaugas), investicinė įmonė (kaip taisyklė – investiciniai fondai) ar draudimo įmonė, siūlanti taupymo produktus, pavyzdžiui, kapitalo kaupimu pagrįstą draudimą.³⁶ Pabrėžtina, kad FATCA reikalauja finansinių įstaigų registracijos, o CRS – ne. Lietuvos atžvilgiu, VMI teiks duomenis pagal CRS Daugiašalio kompetentingų asmenų susitarimą (angl. – *Multilateral Competent Authority Agreement*) valstybių partnerių rezidentų sąskaitas finansų įstaigose³⁷.

Apibendrinant, finansinė sąskaita yra finansų įstaigos tvarkoma sąskaita, kuri turi piniginę vertę ar ekvivalentinę vertę, apie kurią tarptautiniais susitarimais siekiama rinkti ir gauti informaciją.

1.2. Automatinių informacijos mainų tikslai

Lietuvai kaip ir kitoms šalims, prisijungus prie automatinių mainų instrumentų, buvo siekiama vieno tikslo – eliminuoti bet kokią galimybę išvengti mokesčių tiek nacionaliniu, tiek tarpvalstybiniu lygmeniu. Patikimos informacijos apie asmenų pajamas prieinamumas, nepriklausomai nuo valstybių sienų, sąlygoja apmokestinimo skaidrumą ir teisingumą ir šiuo

³⁵ *Ibid* 30.

³⁶ OECD. Bendrasis finansinių sąskaitų duomenų teikimo ir išsamaus jų patikrinimo standartas. “. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018m. kovo 20d] Internetinė prieiga: <https://www.vmi.lt/cms/documents/10162/4594233/Bendras_duomenu_teikimo_standartas_LT-1.pdf>.

³⁷ OECD. Daugiašalis kompetentingų asmenų susitarimas. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 balandžio 3d.] Internetinė prieiga: <<http://www.oecd.org/ctp/exchange-of-tax-information/multilateral-competent-authority-agreement.pdf>>;

atžvilgiu administracinė pagalba svarbi ne tik gaunant informaciją, bet ir realiai išieškant nesumokėtus mokesčius. Pagrindinis tikslas, kurį per pastaruosius dešimtmečius nustatė OECD – tai kova prieš šalis, kurių skaidrumo stoka leidžia joms veikti kaip patogi vieta pajamų valdymui, ir neleidžia kitoms šalims sekti šių pajamų. Kol kas, automatinis keitimasis informacija vykdomas dėl dviejų tikslų³⁸:

1. Mainais siekiama nustatyti faktus ir duomenis, pagal kuriuos būtų taikomas pajamų apmokestinimas;

2. Besikeičiant informacija, bus siekiama padėti susitariančioms šalims taikyti administravimo ir mokesčių įstatymus.

Pirmasis tikslas yra būdingas, esant dvišaliams susitarimams, dėl dvigubo apmokestinimo išvengimo, o antrasis tikslas kyla iš bet kurios dvišalės pajamų mokesčių konvencijos arba daugiašalio keitimosi informacija susitarimo.

ES Tarybos direktyva dėl administracinio bendradarbiavimo 2011/16/ES³⁹, kurios tikslas įgyvendinti mokesčių politikos prioritetą – kovoti su mokesčių vengimu ir agresyviu mokesčių planavimu. Skaidrumas yra lemiamas veiksnys, užtikrinant teisingesnę apmokestinimą tiek ES, tiek tarptautiniu mastu. Jis yra svarbus kovojant su mokesčių piktnaudžiavimu ir užtikrinant, kad apmokestinant būtų atsižvelgiama į ekonominės veiklos vykdymo vietą. ES Komisija teikia prioritetą mokesčių skaidrumo didinimui bendrojoje rinkoje ir tuo tikslu jau pateikė keletą svarbių iniciatyvų. Visų pirma, automatinio keitimosi informacija apie tarpvalstybinius mokesčių srities sprendimus bus užtikrintas didesnis atvirumas ir geresnis mokesčių institucijų bendradarbiavimas, o vyriausybės galės geriau apsaugoti savo mokesčių bazes. Automatinis keitimasis informacija tarp valstybių narių apie palūkanų mokėjimus, kuriems taikoma ši direktyva, leidžia veiksmingai apmokestinti šiuos mokėjimus faktiškojo savininko gyvenamosios vietos valstybėje narėje pagal tos šalies nacionalinius įstatymus. Dėl šios priežasties būtina nustatyti, kad valstybėms narėms, kurios keičiasi informacija neturėtų būti leidžiama apriboti keitimąsi informacija, kaip buvo nustatyta direktyvos 77/799/EEB⁴⁰ 8 straipsnyje (buvo numatytos išimtys dėl galimų informacijos

³⁸ OECD. *Harmful Tax Competition .An Emerging Global Issue*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 balandžio kovo 14d.] Internetinė prieiga:http://www.oecd-ilibrary.org/taxation/harmful-tax-competition_9789264162945-en.

³⁹ Europos Tarybos 2011 m. vasario 15 d. direktyva 2011/16/ES dėl administracinio bendradarbiavimo apmokestinimo srityje ir panaikinanti Direktyvą 77/799/EEB. [2011] OJ L 64.

⁴⁰ Europos Tarybos direktyva 77/799/EEB dėl valstybių narių kompetentingų institucijų tarpusavio pagalbos tiesioginio ir netiesioginio apmokestinimo srityje

mainų apie finansines sąskaitas). Galima daryti išvada, kad automatinių mainų galutinis tikslas – veiksmingas finansinių sąskaitų savininko nustatymas valstybėje narėje mokesčių tikslais, kas bus pasiektakeičiantis informacija apie palūkanų mokėjimai tarp valstybių narių⁴¹.

Žinoma, automatinis keitimasis informacija turėjo didelį poveikį finansinių paslaugų sektoriuje. Šiandien finansų įstaigos privalo laikytis naujų duomenų teikimo įsipareigojimų visame pasaulyje, prižiūrėti ryšius su daugybe mokesčių institucijų ir mokyti darbuotojus bei klientus dėl duomenų teikimo reikalavimų ir sąskaitų atidarymo procedūrų. Reikalavimai finansų įstaigoms (ir kitiems investiciniams vienetams), kurios kartais turi rinkti sudėtingą informaciją, bus skiriama bauda už įsipareigojimų nesilaikymą. Nevyriausybinės organizacijos kritikavo OECD standartą dėl jo poveikio besivystančioms šalims⁴². Buvo tvirtinama, kad neturėjo būti abipusiškumo laikotarpis, kai besivystančios šalys galėtų tiesiog gauti finansinius duomenis. Be to, tai kelia susirūpinimą, kad OECD standarte trūksta nuostatų, skirtų besivystančių šalių įsitraukimui. Tai rodo, kad visuotinį standartą turi parengti ne OECD su turtingų šalių grupe, o labiau atstovaujanti ir nepriklausoma institucija kaip Jungtinių Tautų mokesčių komitetas. Toks reguliavimas kelia pavojų, kadangi atstovaujami tik išsivysčiusių šalių interesai. Siekiant užtikrinti, kad besivystančios šalys galėtų įgyvendinti automatinių keitimasi informacija, atsiranda keletas problemų, pavyzdžiui, pajėgumų didinimas, daugiašalis bendradarbiavimas, abipusiškumas proporcingi konfidencialumo reikalavimai ir sankcijos ar paskatos garantuoti, kad slaptumo jurisdikcijos atsiųs informaciją besivystančioms šalims, o ne tik tarpusavyje.

Keitimosi informacija vaidmuo yra užkirsti kelią dvigubam apmokestinimui, kuris atitinka mokesčių mokėtojų interesus, taip pat kovoti su mokesčių slėpimu ir mokesčių vengimu, kas laikomayra valstybių interesu.

⁴¹ ECONFINN. Pasiūlymas dėl Europos Tarybos, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2011/16/ES nuostatos dėl privalomų automatinių apmokestinimo srities informacijos mainų. Internetinė prieiga. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 16d.]:<<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52016PC0025>>

⁴² TURNER George. *Good news for the few: The OECD's new information exchange standard*. Internetinė prieiga [Interaktyvus, žiūrėta 2018 balandžio 1d.]:<<https://www.taxjustice.net/2014/07/22/good-news-oecd-new-information-exchange-standard/>>

2. Tarptautiniai įsipareigojimai ir jų atskyrimas

Šioje tyrimo dalyje siekiama įgyvendinti antrąjį uždavinį – išnagrinėti tarptautinių įsipareigojimų sampratą ir techniškai atskirti susitarimų modelius, pirmiausia apžvelgsime naudojamus tarptautinius įsipareigojimus. Apžvelgsime JAV naudojamą FATCA modelį, kuriuo yra pagrindžiami tarptautiniai informacijos mainai. Antra, bus analizuojamas OECD sukurtas standartas ir jo reguliavimas. Atskleisime ES taikomas direktyvas automatinių mainų apie finansines sąskaitas srityje. Antroje tyrimo dalyje, bus analizuojami tarptautiniai susitarimai bei išskiriami pagrindiniai reguliavimo ypatumai ir atribojami pagrindiniai skirtumai.

2.1. FATCA samprata

Po pasaulinės 2008 m. finansų krizės, tapo aktualu pradėti diskusijas apie naują kryptį mokesčių politikoje. Vienas iš pirmųjų žmonių, pradėjęs kalbėti apie naują kryptį mokesčių srityje buvo Georgetown universiteto analitikas Itai Grinberg. Pasak jo, tuometinė mokesčių politinė sistema sudarė sąlygas įvykti finansų krizei ir kaip atsakas buvo būtinas „tarpvalstybinis bendradarbiavimas mokesčių srityje“⁴³. Šis, autoriaus pareiškimas pasiteisino su kaupu, kadangi FATCA buvo viena iš 2008 m. finansų krizės pasekmių. Šis modelis buvo priimtas 2010 m. ir nuo 2014 m. įsigaliojo. JAV siekė sukurti tarptautinį modelį, kuris identifikuotų mokesčių mokėtojus, tiek ir piliečius, kurie vengia mokestinių prievolių, ir tinkamai juos apmokestintų. Šis sukurtas modelis veikė kaip vienašališkas apsaugos mechanizmas nuo mokesčių slėpimo trečiojoje šalyje. Pagal F. Behrens⁴⁴, tuo metu tai buvo didelis žingsnis į priekį tarptautinės mokesčių skaidrumo politikoje. Tarpvalstybinis keitimasis informacija tarptautiniu mastu egzistavo tik pagal OECD dvišalę reikalavimo (angl. *Upon request*) sistemą: buvo būtina žinoti kokios informacijos reikia. Toks modelis netenkino JAV. Todėl JAV siekė sukurti savąjį modelį. Kai FATCA buvo sukurta, tai buvo stipriausias automatinių mainų modelis lyginant su kitais konkurentais – ES DAC ar OECD.

⁴³ GERNBERG. Itai. *Beyond FATCA: An Evolutionary Moment for the International Tax System*. [Interaktyvus,žiūrėta 2018 balandžio 18d.]. Internetinė prieiga:<https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1996752.

⁴⁴ BEHRENS, Frederic. *Using A Sledgehammer To Crack A Nut: Why FATCA Will Not Stand*. [Interaktyvus,žiūrėta 2018 balandžio kovo 18d.]. Internetinė prieiga<<https://papers.ssrn.com/abstract=2247615>>

FATCA mechanizmas reikalavo, kad užsienio finansų įstaigos (angl. *Foreign Financial Institutions*) teiktų reikalaujamą informaciją apie numatytus asmenis. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad pagal FATCA egzistuoja reikalavimas užsienio finansinėms įstaigoms užsiregistruoti oficialiame IRS interneto tinklalapyje ir per jį teikti atitinkamą informaciją⁴⁵. Toks automatinis keitimosi modelis vyravo ne tarp užsienio jurisdikcijų vyriausybių, bet tarp finansų subjektų bei JAV vyriausybės. Tuo metu tai buvo naujovė, nes nebuvo jokio panašaus atitiktoms tokiam modeliui. FATCA apėmė daug platesnę pajamų sritį nei palūkanos lyginant su ES Taupymo direktyva. FATCA susidurdavo su užsienio jurisdikcijų įstatymais, tokiais kaip bankų paslapties įstatymai. Dėl to, Vašingtone buvo reikalaujama priimti labiau bendradarbiaujamą dvišalį požiūrį. Remiantis tuo buvo sukurti tarpvyriausybiniai susitarimai efektyvesniems mainams (angl. *Intergovernmental agreement*).

Šie tarpvyriausybiniai susitarimai (toliau – IGA) yra dvejopo pobūdžio. Pagal pirmąjį modelį „IGA“ modelį, užsienio finansų institucijos teikia informaciją apie finansines sąskaitas savo šalies mokesčių administratoriams, o šie perduoda šią informaciją JAV mokesčių administratoriui (angl. *Internal revenue service*). Automatiniai mainai yra vykdomi abipusiškai, t.y., abejos mainų šalys visapusiškai dalinasi informaciją apie finansines sąskaitas⁴⁶.

Pagal 1-ąjį „IGA“ modelį, valstybių partnerių finansinės institucijos bus laikomos atitinkančiomis reikalavimus, jei jos kasmet informuos ir teiks informaciją apie JAV sąskaitas savo šalies institucijoms ir užsiregistruos IRS svetainėje, kad gautų visuotinį tarpininką identifikavimo numerį (GININ). Kadangi pagal šį modelį bus keičiamasi informacija tarp kompetentingų institucijų, 1-ojo pavyzdžio IGA šalių ataskaitos apie užsienio šalių institucijas (toliau- FFI) neprivalo sudaryti FFI sutarties su IRS. Neskaitant registravimo reikalavimų, FFI privalo laikytis kitų ataskaitoje nustatytų reikalavimų.⁴⁷

Tačiau, pagal IGA2 modelį, informacijos mainai vykdomi skirtingai lyginant su IGA1 modeliu. Pagal IGA2 užsienio finansų institucijos teikia informaciją ne savo jurisdikcijos atitinkamam mokesčių administratoriui, o tiesiogiai JAV mokesčių inspekcijai (IRS). Vienas iš

⁴⁵ INTERNAL REVENUE SERVICE FATCA Foreign Financial Institution Registration. Internetinė prieiga. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 27 d]. Internetinė prieiga:<<https://www.irs.gov/businesses/corporations/fatca-foreign-financial-institution-registration-tool>>

⁴⁶ BYRNES William, MUNRO Robert J. *Background and Current Status of FATCA*. Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 18 d] Internetinė prieiga:<https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2926119>

⁴⁷ *Ibid* 39.

pavyzdžių būtų 2012 m. birželio mėn. tarpvyriausybiniis susitarimas tarp JAV ir Šveicarijos⁴⁸. Pagal šį susitarimą, buvo palengvinta FATCA veikla taip, kad būtų išvengta įsipareigojimo vykdyti automatinius mainus tarp šių vyriausybių mokesčių administratorių. Vietoj to, buvo numatyta tokia praktika – tiesioginė Šveicarijos finansų įstaigų atskaitomybė IRS – finansų įstaigos be tarpininkų teikė duomenis apie finansines sąskaitas. Šio susitarimo galutinis rezultatas lėmė, kad Šveicarija sutiko automatiškai teikti informaciją IRS, nors ir per sudėtingesnį duomenų nustatymo mechanizmą. Esant tokiam susitarimui, naudą gauna tik JAV vykdydama susitarimą, t.y. gauna duomenis apie asmenų finansines sąskaitas, neturėdama prievolės siųsti atgal. Antrąjį susitarimo modelį pasirinko tokios šalys kaip Šveicarija, Armėnija ir Nikaragva⁴⁹. Dėka šio susitarimo, JAV su FATCA IGA2 modeliu siekdama kovoti su mokesčių vengimu „mokesčių rojuose“, pamažu tampa „mokesčių rojumi“. Tai patvirtina ir duomenys, rodantys, kad JAV yra patraukli jurisdikcija „mokesčių rojų“ pramonei⁵⁰.

Apie finansinę sąskaitą būtina pranešti, tik jei ji priklausys JAV asmeniui arba asmenims, t.y. JAV piliečiui arba JAV rezidentui, bet kokiai korporacijai ar partnerystės subjektui, kuris yra įsteigtas pagal JAV federalinę teisę arba pagal bet kurios iš valstijų vidaus teisę. Apie tokias sąskaitas taip pat reikės teikti informaciją, jei jos priklausys ir ne JAV vienetui, tačiau jis bus kontroliuojamas JAV vieno ar kelių JAV asmenų⁵¹.

Viena iš FATCA sukurtų naujovių yra išskaičiuojamasis mokestis (angl. *Withholding tax*) JAV šaltinio pajamoms kaip baudžiamoji sankcija už duomenų neatskleidimą. FATCA tikslas yra gauti informaciją apie užsienio finansinį turtą, nesant galimybės gauti duomenų – išskaičiuojamasis mokestis yra atsisakymo vykdyti mainų įsipareigojimų kaina. Tačiau, ši sankcija yra taikoma tik esant IGA numatytoms aplinkybėms. Viena iš aplinkybių, kada sankcija yra taikoma tik 30% išskaičiuojamojo mokesčio nuo visų JAV gaunamų mokėjimų yra duomenų neteikiančios finansinių institucijos. Tačiau, tokia sankcija yra taikoma tik kitų šalių finansų

⁴⁸ U.S. TREASURY DEPARTMENT. *Joint Statement from the United States and Switzerland Regarding a Framework for Cooperation to Facilitate the Implementation of FATCA*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 18d.] Internetinė prieiga:<<https://www.treasury.gov/press-center/press-releases/Documents/FATCA%20Joint%20Statement%20US-Switzerland.pdf>>.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ TAX JUSTICE NETWORK. *Financial secrecy index 2018: Narrative Report on USA*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 18d.] Internetinė prieiga:<<https://financialsecrecyindex.com/PDF/USA.pdf>>.

⁵¹ KIM Young Ran (Christine). *Considering “Citizenship Taxation” :In Defense Of FATCA*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 balandžio 2d.] Internetinė prieiga:<https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2972248>

institucijoms, o ne JAV priklausančioms įstaigoms⁵². Pavyzdžiui, jeigu ES finansų įstaiga daugiau nei 18 mėnesių bus įvertinta kaip nevykdanti savo prievolės, JAV taikys 30% išskaičiuojamąjį mokestį, neatsižvelgiant į ES taikomą vidaus sankcijas. Tačiau, toks reguliavimas nėra taikomas finansinėms institucijoms priklausančioms JAV finansų įstaigoms. Galima spėti, kad toks teisinis reguliavimas egzistuoja siekiant sukurti preferencines sąlygas JAV įstaigoms.

Šiuo atžvilgiu, FATCA susiduria su automatinių mainų abipusiškumo problematika. Modelis kurtas abipusiškai keistis informacija buvo sužlugdytas dėka politinių paskatų. JAV Išdas (angl. *Department of Treasury*) ir mokesčių administracija (toliau – IRS) siekė įgyvendinti FATCA mainų įsipareigojimus vykdyti abipusiškai – keistis lygiaverte informacija. Tačiau tokiai pozicijai buvo pasipriešinta JAV Atstovų rūmuose (angl. *House of Representatives*). Dalis JAV senatorių yra įsipareigoję išlaikyti JAV konkurencingumą kaip potencialią „ofšorine“ jurisdikciją⁵³. Finansų komiteto pirmininkas B. Posey atmetė pasiūlymą dėl lygiaverčių mainų įtvirtinima, nurodydamas, kad tai nepateisintų neproduktyvių mainų, nes tai atgrasytų investicijas į JAV⁵⁴. Galima daryti išvadą, kad esant tokiai JAV mokesčių politikai ir neturint efektyvaus FATCA mainų mechanizmo, JAV finansinės institucijos toliau agresyviai pritrauks pasaulio neapmokestinamą turtą, apie kurį nebus tinkamai pranešta pagal FATCA modelį. Toks mainų nelygiavertiškumas lems, kad JAV gaus daugiau informacijos iš užsienio, nei JAV pateikia užsienio vyriausybėms ar institucijoms⁵⁵.

Nors JAV sukūrė inovatyvias priemones kovoti su „mokesčių rojais“, tačiau ji rimtai neatsižvelgė į savo vaidmenį pritraukiant neteisėtus finansinius srautus ir mokesčių vengimo rėmimą. Šiuo metu tai kelia didelį susirūpinimą dėl visuotinių skaidrumo iniciatyvų. Vietoj to, kad JAV jungtųsi prie pasaulinio daugiašalio keitimosi informacija standarto – CRS ir jį įgyvendintų,

⁵² KNOBEL Andres. *The Role of the U.S. As a Tax Haven Implications For Europe*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 balandžio kovo 18d.] Internetinė prieiga: <https://www.greens-efa.eu/legacy/fileadmin/dam/Documents/Studies/Taxation/The_US_as_a_tax_haven_Implications_for_Europe_11_May_FINAL.pdf>.

⁵³ Letter from Rand Paul, Senator, Jim DeMint, Senator, Saxby Chambliss, Senator, & Mike Lee, Senator, to Timothy Geithner, Sec'y, U.S. Treasury (July 25, 2012). [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 25d.] Internetinė prieiga: <<http://freedomandprosperity.org/files/fatca/4SenFATCAItr%2007-25-2012.pdf>>.

⁵⁴ MORRIS Mark. *Proposal to withhold EU source payments on US FI unless agree to FATCA reciprocal AEI*. Internetinė prieiga [[Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 18d.] : <<http://www.the-best-of-both-worlds.com/support-files/non-fatca-reciprocal-proposal.pdf>>.

⁵⁵ SHAXSON Nick. *Tax haven USA: new Bloomberg story adds urgency to reform needs*. TAX JUSTICE NETWORK. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 28d.] Internetinė prieiga:<<https://www.taxjustice.net/2016/01/27/tax-haven-usa-new-bloomberg-story>>

JAV laikosi savojo FATCA modelio. Vašingtono nepriklausomas požiūris gali padaryti žalą tarptautinėms pastangoms, skirtoms kovoti su mokesčių slėpimu, pinigų plovimu ir finansiniais nusikaltimais. JAV teikiamas finansinis konfidencialumas sukėlė nepaprastą žalą užsienio valstybėms, kurių elitas slepė savo turtus JAV⁵⁶.

JAV atsisakymas dalyvauti CRS ir ribotas dalinimasis informacija kelia riziką pakenkti pasaulio šalių pastangoms tinkamai kovoti su mokesčių slėpimu ir tai turi skubiai būti ištaisytas. Svarbu pabrėžti, kad JAV užėmė trečiąją vietą 2015 m. Finansinio slaptumo indekse po Šveicarijos ir Honk Kongo⁵⁷. Šis aukštas reitingas buvo nulemtas jos finansinių paslaugų rinkos – JAV sudaro penktadalį pasaulinių finansinių paslaugų teikimo ofšorinio verslo rinkos. Ironiška, kad JAV siekdama kovoti su „mokesčių rojais“, taps bene palankiausia jurisdikcija slėpti vengti mokesčių ir slėpti savo finansinį turtą.

2.2. CRS samprata

Siekiant įgyvendinti tyrime užsibrėžtą tikslą, atskleisime Bendrojo duomenų teikimo sampratą. Apibrėžiant sampratą reikia pradėti nuo sąvokos atskleidimo bei nurodant sąlygas, kurios yra būtinos vykdyti automatinius mainus tarp jurisdikcijų.

Bendrasis duomenų teikimo standartas (angl. *Common reporting standard*) yra OECD inicijuotas modelis, kurio pagrindinis tikslas yra užkirsti kelią mokesčių vengimui ir automatiškai keistis informacija tarp Bendrasis duomenų teikimo standartas (toliau – CRS) dalyvaujančių jurisdikcijų. Buvimas OECD nare, nėra būtina sąlyga prisijungiant prie šio standarto dalyvavimo, kadangi siekiama kuo labiau išplėsti dalyvaujančių šalių ratą. CRS numato išsamų patikrinimą (angl. *due diligence*) ir papildomas taisykles (angl. *anti-money laundering or know your customer*), kurias turi taikyti finansų įstaigos, kad užtikrintų dalyvaujančių jurisdikcijų reikiamų duomenų gavimą. CRS turinį sudaro finansinės sąskaitų informacija, įskaitant skirtingų pajamų rūšių duomenis⁵⁸, kaip palūkanas, dividendus ar pardavimus. CRS, taip pat, nurodo sąskaitų balanso

⁵⁶ TAX JUSTICE NETWORK. *How the U.S.A. became a secrecy jurisdiction*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 19 d.] Internetinė prieiga: <<https://www.taxjustice.net/2015/11/27/how-the-u-s-a-became-a-secrecy-jurisdiction-2/>>.

⁵⁷ FINANCIAL SECRECY INDEX. *Narrative Report on USA*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 19 d.] Internetinė prieiga: <<http://www.financialsecrecyindex.com/PDF/USA.pdf>>.

⁵⁸ KNOBEL Andres. MEINZER M. „*Automatic Exchange of Information: An Opportunity for Developing Countries to Tackle Tax Evasion and Corruption*”. Tax justice Network. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 19 d.] Internetinė prieiga: <<http://www.taxjustice.net/wp-content/uploads/2013/04/AIE-An-opportunity-for-developing-countries.pdf>>.

ataskaitas. OECD parengti standartai nustato: kas yra finansinė informacija, kuria bus keičiamasi jurisdikcijų; finansines įstaigas, kurios turi pareiga rinkti informacija apie finansines sąskaitas; šiame kontekste apibrėžia banko sąskaitų ir mokesčių mokėtojų rūšis ir bendrąsias patikrinimo procedūras, kurių turės laikytis finansinės institucijos. Manoma, jog reguliariai vykstant automatiniam mainams, bus perduodami duomenys apie tam tikras finansines sąskaitas, įskaitant duomenis apie balansus, palūkanas, dividendus, pajamas, gautas iš finansinio turto pardavimo, taip pat informaciją apie fizinių ir juridinių asmenų (įskaitant taip vadinamus „trustus“ ir fondus) sąskaitas.

Galima pabrėžti, kad CRS yra tik viena iš GATCA (angl. *Global FATCA*) dalių ir užima tik 33 puslapius iš 311 puslapio dokumento apimties. GATCA yra laikoma globali FATCA, kadangi plačiai remiamasi FATCA, išskyrus tai, kad ji praplečia mokesčių vengiančių asmenų paiešką visose pasaulio jurisdikcijose (šio standarto subjektai nėra tik JAV mokesčių mokėtojai). Analizuojant CRS, būtina atkreipti dėmesį, kad be šio standarto, GATCA yra sudaryta iš:

- Įvado;
- Daugiašalio kompetentingų institucijų modelio susitarimo (angl. *Multilateral Competent Authority agreement*);
- Bendrojo duomenų teikimo standarto (CRS);
- Daugiašalio kompetentingų institucijų modelio susitarimo ir CRS komentarų;
- Įvairių priedų.

Vienas iš būtinų pagrindų įgyvendinti automatinius mainus pagal CRS yra reikalavimas šalims ratifikuoti papildomą tarptautinį susitarimą – „kompetentingų institucijų susitarimą“ (angl. *Competent Authority Agreement*). Šio susitarimo teisinis pagrindas yra konvencijos dėl savitarpio administracinės pagalbos mokesčių srityje 6 str., kuris numato automatinius mainus, kai susitariančios šalys jam pritaria⁵⁹. Taip pat, šis susitarimas nurodo duomenis, dėl kurių dalyvaujančios jurisdikcijos sutinka keistis. Ratifikuojant šį susitarimą, būsimos dalyvaujančios jurisdikcijos, turi opciją pasirinkti ar ratifikuoti daugiašalį kompetentingų institucijų susitarimą (toliau – MCAA) ar dvišalį kompetentingų institucijų susitarimą (toliau – CAA). Pagal pirmąjį susitarimą, visos ratifikavusios šalys sutaria keistis informacija su kitomis jurisdikcijoms. Tuo

⁵⁹ Konvencija dėl savitarpio administracinės pagalbos mokesčių srityje. Valstybės žinios, 2013-12-19, Nr. 130-6631

tarpu pagal antrąjį variantą, dvišalis susitarimas numato duomenų mainus tik tarp dviejų dalyvaujančių jurisdikcijų.

Pabrėžtina, kad pasirašius tiek MCAA ar CAA, apsikeitimas informacija nėra garantuojamas. Pirmiausia, šalys turi įrodyti OECD, kad jų priimti vidaus įstatymai ir konfidencialumo nuostatos atitinka bendruosius standartus. Šalys, gaunančios informaciją, taip pat turi įrodyti siunčiančiajai šaliai, kad jos turi tinkamus asmens duomenų apsaugos standartus. Tačiau, net praėjus šiuos biurokratinius etapus, automatiniai mainai vis tiek nėra garantuojami. MCAA užtikrina, kad kiekviena ratifikavusi jurisdikcija turi diskrecija dėl mainų vykdymo, net jei kitos šalys atitinka visus OECD reikalaujamus teisinius ir konfidencialumo reikalavimus⁶⁰. Esame įsitikinę, kad toks reguliavimas sukuria kliūtį tinkamai vykdyti automatinius mainus.

2018 m. kovo 9 d. OECD paskelbė privalomas CRS atskleidimo taisyklės, skirtas CRS reguliavimo išvengimo susitarimams ir tikslinių teritorijų struktūroms⁶¹ bei DUK⁶² (Dažnai Užduodami Klausimai). Šis taisyklių rinkinys buvo skirtas suinteresuotoms šalims, pagal kurį tarpininkams ir mokesčių mokėtojams tektų prievolė atskleisti informaciją apie vengimo schemas, kuriomis siekiama išvengti automatinių mainų pagal CRS. Šios taisyklės yra žingsnis teisinga linkme, bet kartu jos kelia abejonių dėl galimo įgyvendinimo praktikoje. Pirma, šios taisyklės nėra privalomos CRS dalyvaujančioms šalims. Antra, šalys, kurios įgyvendins pavyzdines taisykles, yra paliekama diskrecija spręsti dėl sankcijų už reguliavimą pažeidžiančius tarpininkus (fizinius ar juridinius asmenis, kurie siūlo vengimo schemas) ir mokesčių mokėtojus. Tokia diskrecinė sąlyga verčia suabejoti ar visos CRS jurisdikcijos vienodai taikys baudas ar sankcijas už tokių schemų egzistavimą. OECD pateikia keletą pasiūlymų dėl galimų baudų taikymo. Pavyzdžiui, siūlomos baudų dydžiai, susijusę su mokesčių vengimo schemos verte procentais vietoj fiksuotų baudų⁶³. Vienas iš esminių taisyklių trūkumų yra tai, kad turto į JAV, vis dar nėra laikoma CRS

⁶⁰ OECD. *What is the Multilateral Competent Authority Agreement*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 balandžio kovo 28d.] Internetinė prieiga: <<http://www.oecd.org/tax/transparency/technical-assistance/aeoi/whatisthemultilateralcompetentauthorityagreement.htm>>

⁶¹ OECD. *Mandatory Disclosure Rules for Addressing CRS Avoidance Arrangements and Opaque Offshore Structures*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 20 d.] Internetinė prieiga: <<http://www.oecd.org/tax/exchange-of-tax-information/model-mandatory-disclosure-rules-for-crs-avoidance-arrangements-and-opaque-offshore-structures.pdf>>

⁶² *Ibidem*.

⁶³ KNOBBEL Alex. *OECD rules vs CRS avoidance strategies: not bad, but short of teeth and too dependent on good faith*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 21 d.] Internetinė prieiga: <<https://www.taxjustice.net/2018/03/27/oecd-rules-vs-crs-avoidance-strategies-not-bad-but-short-of-teeth-and-too-dependent-on-good-faith>>

išvengimo schema, net jei sąskaitos savininkas yra atitinkamos jurisdikcijos mokesčių mokėtojas, kuri yra ratifikavus FATCA tarpvyriausybinių susitarimą.

Tačiau egzistuoja dar viena esminė kliūtis, kuri neleidžia tinkamai vyksti automatiniams mainams – tai yra galutinis bendradarbiaujančių jurisdikcijų pasirinkimo sąrašas. Pagal šį sąrašą, dalyvaujančioms šalims leidžiama pasirinkti, su kuo keistis informacija. Tokia prerogatyva yra numatyta MCAA priedo (angl. *annex*) E dalyje. Pagal šią sistemą, automatiniai mainai vyks tik tada, kai jurisdikcijos „pasirinko vienas kitą“ mainams. OECD išplatino aktyvuotų šalių sąrašą⁶⁴. Manoma, kad šis sąrašas neparodo pilno šalių pasirinktų jurisdikcijų. Lietuvos⁶⁵ atžvilgiu yra nurodytos tik 56 jurisdikcijos. Galima daryti prielaidą, kad neįmanoma žinoti ar „neaktyvūs“ santykiai yra abipusio interesų nebuvimo rezultatas, ar viena šalis pasirinko kitą ar buvo atmesta.

2.3. Europos Sąjungos direktyvos ir jų samprata

Pastaruosius metus tarpvalstybiniu mastu išplito mokesčių slėpimo problema ir sukėlė didelį susirūpinimą ES. Dėl nedeklaruojamų ir neapmokestinamų pajamų gerokai mažėjo nacionalinės mokesstinės pajamos, todėl buvo skubiai imtasi priemonių didinti mokesčių surinkimo veiksmingumą ir efektyvumą.

Automatiniai mainai ES yra senai vykdomas procesas, kuris buvo sukurtas siekiant valstybėms narėms glaudžiau bendradarbiauti mokesčių srityje. Viena iš pirmųjų priemonių buvo ES tarybos direktyva dėl valstybių narių kompetentingų institucijų tarpusavio pagalbos tiesioginio apmokestinimo srityje⁶⁶. ES Tarybos direktyva 77/799/EEB buvo pirmasis atsakas į valstybių narių glaudesnės tarpusavio pagalbos mokesčių srityje poreikį. Tačiau, ji buvo netobula apsiribodama informacija teikti tik esant gavus prašymą iš kitos jurisdikcijos. Automatiniams mainams dar nebuvo skiriama tiek daug dėmesio kaip tolimesnėms direktyvoms.

Pati pirmoji direktyva, kuria siekta taikyti automatinius mainus buvo ES direktyvą 2003/48/EB⁶⁷ dėl palūkanų, gautų iš taupymo pajamų, apmokestinimo (angl. *Savings and Tax*

⁶⁴ OECD. *Activated Exchange Relationships for CRS Information*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 18d.] Internetinė prieiga: <<http://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/international-framework-for-the-crs/exchange-relationships>>

⁶⁵ Lietuva nėra EBPO narė, tačiau šiuo metu dar tik vyksta derybos dėl Lietuvos narystės. Bet Lietuva vis dėl to yra ratifikavus tiek CRS tiek MCAA.

⁶⁶ Europos Tarybos direktyva 1977 m. gruodžio 19 d. Tarybos direktyva dėl valstybių narių kompetentingų institucijų tarpusavio pagalbos tiesioginio apmokestinimo srityje.

⁶⁷ Europos Tarybos direktyva 2003/48/EB dėl palūkanų, gautų iš taupymo pajamų, apmokestinimo. [2003] L 157.

directive). Šios direktyvos pagrindinis tikslas – pasiekti, kad taupymo pajamos kaip palūkanų mokėjimai, kurie mokami vienoje valstybėje faktiškiesiems savininkams būtų veiksmingai apmokestinami pagal pastarosios valstybės narės įstatymus⁶⁸. Direktyva dėl taupymo pajamų apmokestinimo (toliau – Taupymo direktyva) apsiribojo ribotu subjektu kiekiu – mainai buvo vykdomi tik apie fizinių asmenų sąskaitas. Tuo tarpu, kalbant apie užsienio jurisdikcijų finansų institucijas, jos galėjo pasirinkti du būdus įgyvendinti reguliavimą:

1) Finansų įstaigos galėjo neatskleisti duomenų apie finansines sąskaitas ir mokėti išskaičiuojamą mokestį dėl gautų pajamų iš saugomų sąskaitų, kurios priklauso ES valstybių narių mokesčių rezidentams arba;

2) pranešti apie ES rezidentams priklausančias sąskaitas.

Nors ES Taupymo direktyva greičiausiai yra geriausias žinomas bandymas veiksmingai įgyvendinti automatinę informacijos apie finansines sąskaitas mainus platesniame geografiniame kontekste, toks reguliavimas nepateisino lūkesčių. Dauguma „mokesčių rojų“, kurie ratifikavo Taupymo direktyvą, pasirinko pirmąją galimybę, siekiant apsaugoti savo klientus bei jų sąskaitas. Tuo tarpu ES valstybėms narėms kaip Austrijai, Belgijai ir Liuksemburgui buvo leista mokėti išskaičiuojamą mokestį už automatinę mainų nevykdymą. Tačiau, kaip parodė mokslininko N. Johannesen tyrimas, dauguma asmenų lėšų buvo perkelta į šalis, kurios nėra pasirašiusiosios direktyvos ar kūrė juridinius asmenis siekiant apeiti reguliavimo⁶⁹. Toks reguliavimas patvirtino mintį, kad šią direktyvą būtina tobulinti.

2014 m. kovo mėn. Taupymo direktyva buvo iš dalies pakeista 2014/48/EU⁷⁰, siekiant išspręsti reguliavimo trūkumus kaip: automatinę mainų vykdymą tik apie fizinius asmenis, ar būdas išvengti mainų, kai įsteigiamas juridinis asmuo arba mokėjimai nėra teisiškai laikomi „palūkanomis“. Tačiau, siekiant, kad skirtingos direktyvos nesidubliuotų dėl to pačio reguliavimo, 2015 m. Taupymo direktyva buvo panaikinta, esant sėkmingesnėms alternatyvoms kaip Administracinio bendradarbiavimo direktyva⁷¹.

⁶⁸ *Ibidem.*

⁶⁹ JOHANNESSEN Neil. *Tax Evasion and Inequality*. [Žiūrėta 2018 m. kovo 12]. Internetinė prieiga: <<http://www.nielsjohannesen.net/wp-content/uploads/AJZ2017.pdf>>

⁷⁰ TAX JUSTICE. *Briefing Paper on EU-Savings Tax Directive and Automatic Tax Information Exchange*. Internetinė prieiga [Interaktyvus 2017]: <http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/EUSTD-TJN-Briefing_-_JAN-2011.pdf>

⁷¹ EUROPEAN UNION COMMISSION. *Repeal of the Savings Directive in line with international and EU developments*. https://ec.europa.eu/taxation_customs/individuals/personal-taxation/taxation-savings-income/repeal-savings-directive-line-with-international-eu-developments_en

Viena iš šių alternatyvų Taupymo direktyvai buvo 2011 m. Direktyva dėl administracinio bendradarbiavimo (angl. *Directive on Administrative Cooperation*)⁷². Ši direktyva siekė išplėsti automatinį keitimąsi apie finansines sąskaitas visu ES mastu. Vienas iš šios direktyvos tikslų buvo išplėsti minimalius standartus dėl valstybių narių bendradarbiavimo mokesčių srityje. Taip pat, Direktyva dėl administracinio bendradarbiavimo (toliau – DAC1) buvo sukurta siekiant pašalinti tarpusavio pagalbos trūkumus kaip informacijos ribotumą vykdant mainus ir pernelyg ilgus terminai teikiant prašymus dėl keitimosi informacija.

DAC1 mainų reguliavimas apėmė daug platesnį subjektų ratą nei Taupymo direktyva, DAC1 numatė automatinį mainus fizinius asmenis, juridinius asmenis (pvz.. bendroves), asmenų asociacijas ir bet kokius kitus teisinius subjektus. DAC1 reguliavimas išskyrė, kokia informacija yra privaloma automatiškai keistis bei kuri bus pateikiama kitoms valstybių administratoriams. Ši informacijos apima penkias nefinansines pajamų ir kapitalo kategorijas: 1) pajamas iš darbo, 2) direktoriaus atlyginimą, 3) gyvybės draudimo produktus, kuriems netaikomos kitos direktyvos, 4) pensijas ir 5) nuosavybės teisė ir pajamos iš nekilnojamojo turto. Svarbu pabrėžti, kad taikymo sritis teritoriniu atžvilgiu, nebuvo išplėsta lyginant su Taupymo direktyva. Pagal Taupymo direktyvą, ši apėmė tiek valstybes nares, tiek jų tikslines teritorijas kaip Jungtinės Karalystės užjūrio valdas, kai tuo tarpu Administracinio bendradarbiavimo direktyvą apėmė tik valstybes nares⁷³. DAC1 sudarė sąlygas mokesčių administratoriams visapusiškai ir veiksmingai bendradarbiauti.⁷⁴

Tačiau toks reguliavimas neišliko stabilus. FATCA atėjimas į mokesčių politikos horizontą, išprovokavo ES pakeisti DAC anksčiau nei numatyta planuose. Nors planuota DAC peržiūra buvo numatyta tik 2017 m., ES Komisija jau 2013 m. parengė pasiūlymą dėl privalomų automatinį mainų apie finansines sąskaitas pakeitimo. Viena iš DAC pakeitimų priežasčių buvo palankiausias režimo sąlyga. Ji įpareigojo ES valstybes nares, kurios pagal dvišalius ar daugiašalius susitarimus

72 WOHRER Viktoria, SOMARE Maryte. Automatic Exchange of Financial Information under the Directive on Administrative Cooperation in the Light of the Global Movement towards Transparency. Internetinė prieiga. [Interaktyvus 2018 balandžio 2d.] :<http://www.econtaxmons2015.be/wp-content/uploads/2015/03/Wohrer_Somare_econtax_DAC2-paper-14-09-2015.pdf>

73 SHAXSON, Nick. *EU Savings Tax Directive to be repealed?* . [Žiūrėta 2018 m. kovo 12]. Internetinė prieiga:<<https://www.taxjustice.net/2014/10/16/eu-savings-tax-directive-repealed/>>

74 ES Tarybos 2011 m. vasario 15 d. direktyva 2011/16/ES dėl administracinio bendradarbiavimo apmokestinimo srityje ir panaikinanti Direktyvą 77/799/EEB. [2011] OJ L 64.

su trečiosiomis šalimis išpareigojo platesniam automatinių mainų vykdymui, nei pagal DAC1, taikytų tokį pat bendradarbiavimo lygį kaip ir kitoms ES valstybėms narėms.

ES įgyvendino OECD CRS nuostatas naujojoje Administracinio bendradarbiavimo Tarybos direktyvoje 2014/107/ES, kuria iš dalies buvo keičiamos Direktyvos 2011/16/ES nuostatos (toliau – DAC2)⁷⁵. Automatiniai informacijos mainai toliau vyko pagrįstu bendradarbiavimu tarp mokesčių administracijų pagrindu. Šios direktyvos taikymo sritis apima visus mokesčius, išskyrus PVM, muitus, akcizus ir privalomas socialinio draudimo įmokas, kadangi jiems yra taikomi kiti ES teisės aktai dėl administracinio bendradarbiavimo mokesčių srityje. Svarbu pabrėžti, kad šios Direktyvos taikymo sritis, apima visus fizinius asmenis, juridinius asmenis (pvz., įmonės) ir asociacijas. Pagal direktyvos 2014/107/ES 8 str. valstybės narės toliau keitėsi numatyta informacija, kaip ir buvo ankstesnėje direktyvoje⁷⁶.

Manoma, kad DAC2 paliko pagrindinius administracinio bendradarbiavimo direktyvos elementus. Pakeistos dalys buvo preambulė, II skyriaus „Keitimasis informacija“ 8 str. ir VII skyriaus „Bendrosios ir baigiamosios nuostatos“ 25 str. DAC2 buvo siekiama, kad informacijos mainai atitiktų CRS keliamus reikalavimus.

Naujausio pakeitimo rezultatas buvo išplėsta Automatinio keitimasi informacija direktyvos taikymo sritis. Nauja 3a dalis buvo įtraukta į 8 str., kuris numato abipusį automatinių finansinės informacijos mainus. Valstybės narės keičiasi finansiniais duomenimis taikydami dviejų etapų ataskaitų teikimo mechanizmą. Pirmajame etape finansų įstaigos, teikiančios duomenis, privalo atlikti išsamų patikrinimą (angl. *due diligence*), nurodytas direktyvos 1 priede, ir pranešti valstybių narių, kuriose jos yra, kompetentingai institucijai. Antrame etape, duomenis teikianti institucija gautą finansų įstaigos informaciją privalo kasmet keisti su kita valstybe nare. Siekiant automatiškai keisti informaciją, DAC2 buvo numatyta, kad valstybės narės turės naudoti saugų informacinių technologijų tinklą. Valstybių narių kompetencijai priklausančios institucijos yra atsakingos už keitimąsi informacija. Šioje direktyvoje kiekviena valstybė narė turi nurodyti kompetentingą instituciją, kuri savo ruožtu turi paskirti vieną ryšių palaikymo tarnybą, atsakingą

⁷⁵ *Ibid* 72.

⁷⁶ 2011 m. Vasario 15 d. Tarybos direktyva 2011/16 / ES dėl administracinio bendradarbiavimo apmokestinimo srityje ir panaikinanti Direktyvą 77/799 / EEB (OL L 064, 2011 m.) Su pakeitimais, padarytais 2011 m. Gruodžio 9 d. Tarybos direktyva 2014/107 / ES (OL 2014, L 359/1).

už ryšius su Komisija ir kitomis valstybėmis narėmis⁷⁷. Direktyvoje numatoma keisti informacija, kuri yra svarbi valstybių narių mokesčių įstatymų administravimui ir vykdymui.

Pagal DAC2 valstybių narių finansų institucijos automatiškai siunčia informaciją šalių finansų institucijoms, kuriose tie subjektai yra mokesčių rezidentai. Tuomet centrinis mokesčių administratorius gaus informaciją apie valstybės narės rezidentų turtą ir pajamas užsienyje. Palygins šią informaciją su mokesčių mokėtojo pajamomis, kurios nurodytos mokesčių deklaracijoje, bus galima nustatyti ar yra neatitikimas.

DAC2 siekė, kad nuo 2017 m. valstybių narių mokesčių institucijos automatiškai keisis informacija su kita jurisdikcijoms dėl daugumos privačių asmenų ir tam tikrų subjektų turimų pajamų ir kapitalo kategorijų. Išimtis buvo taikoma Austrijai ir Liuksemburgui⁷⁸, kurios išsireikalavo, kad joms būtų suteikti papildomi metai. Šios valstybės narės argumentavo, kad joms buvo reikalingi papildomi metai, siekiant laiku atlikti reikalingus techninius pakeitimus. Vargu ar šie reikalavimai buvo pagrįsti, kadangi ši šalis garsėja, kaip vienos iš blogiausių mokesčių slėpimo jurisdikcijų⁷⁹. Atnaujinta DAC2 atitiko keliamus FATCA ir CRS reikalavimus. Siekdama, kad būtų nustatytas tik vienas automatinio keitimo standartas ir būtų išvengta teisės aktų dubliavimosi, Komisija panaikino Taupymo direktyvą, siekiant užtikrinti, kad nebūtų sukuriamos spragos arba būtų palikta mokesčių mokėtojų, kurie galų gale įvyko 2015 m.

Pagal DAC 2 neprivaloma teikti informacijos apie įmones, kurių sąskaitų likutis ar suma 2015 m. gruodžio 31 d. neviršijo kiekvienos valstybės narės nacionaline valiuta išreikštos sumos, kuri atitinka 250 000 USD, neturi būti peržiūrima, nustatoma ar apie ją pranešama kaip apie praneštiną sąskaitą tol, kol bendras sąskaitos likutis ar suma paskutinę bet kurių vėlesnių metų dieną neviršys tos sumos. Vienoje finansų įstaigoje turimos sąskaitos yra subendrinamos, taip pat numatyta, kad kiekviena finansų institucija, prieš keisdama informaciją, informuos asmenis, apie kuriuos tokią informaciją ji teiks savo šalies mokesčių administratoriui, taip užtikrindama teisę naudotis asmens duomenų apsaugos nuostatomis.

⁷⁷ European Commission, Proposal for a Council Directive amending Directive 2011/16/EU as regards mandatory automatic exchange of information in the field of taxation, 18 March 2015, COM(2015) 135 final

⁷⁸TAX JUSTICE NETWORK. *Luxembourg: history of a tax haven*. Internetinė prieiga. [Interaktyvus 2018 balandžio 4d.] :<<https://www.financialsecrindex.com/Archive2015/CountryReports/Luxembourg.pdf>

⁷⁹TAX JUSTICE NETWORK. *Narrative Report on Austria*. Internetinė prieiga. [Interaktyvus 2018 balandžio 4d.] :<<https://www.financialsecrindex.com/Archive2015/CountryReports/Austria.pdf>

Pagal DAC2 nėra numatytų sankcijų dėl duomenų neteikiančių finansų įstaigų. Europos Parlamento pasiūlyme, pateiktame pranešime dėl ES Komisijos pasiūlymo pakeitimo⁸⁰, buvo pasiūlyta įpareigoti valstybėms narėms numatyti nuobaudas už šios direktyvos pažeidimus. Tačiau priimtame DAC2 tokios nuostatos nėra. Nepaisant to, ES Komisija vykdyt DAC2 atitikimo kontrolę ir atitinkamai valstybės narės privalės rinkti duomenis ir pranešti apie nevykdymo atvejus ES Komisijai. ES Komisija bus atsakinga už tolesnius veiksmus, susijusius su teisingu perkėlimu ir sklindaus informacijos mainų proceso eiga. Jei valstybės narės nevykdys įsipareigojimų ar reguliavimas turės neatitikimų DAC2, ES Komisija ar kitos valstybės galės imtis veiksmų pagal numatytą kompetenciją ES veikimo sutarties 258 ir 259 straipsniuose⁸¹. Tokia „policijos“ veikla paliekama ES Komisijai, kuri ES mastu užtikrinis privalomą keitimąsi informacija. Dėl tokios sistemos galima tikėtis, kad DAC2 įgyvendinimas bus atliekamas vienodai ir veiksmingai.

Dabar ypač svarbus yra valstybių narių mokesčių administratorių bendradarbiavimas siekiant spręsti mokesčių vengimo ir agresyvaus mokesčių planavimo problemas. ES teisės aktuose numatytas valstybių narių mokesčių administratorių bendradarbiavimas siekiant surinkti jiems priklausančias pajamas. Tačiau ES turi toliau stiprinti bendradarbiavimą ir užtikrinti vidaus rinkos veikimą atsižvelgdama į pagrindines teises, įtvirtintas ES pagrindinių teisių chartijoje⁸².

Apibendrinant, galima teigti, kad DAC užsibrėžtas tikslas gerinti duomenų prieinamumą ir bendradarbiavimą, kurio dėka būtų mažiau tarpvalstybinio mokesčių slėpimo. Tačiau praėjus beveik penkeriems metams nuo jo įsigaliojimo, mažai žinoma apie faktinį DAC įgyvendinimo poveikį šiuo atžvilgiu. Esant tokiam bendram susitarimui, manoma kad tokia informacija, tiek pinigų, tiek elgesio sąlygomis būtų naudinga, jei būtų kiekybiškai išreikšta patikimais. Be pakankamų išteklių valstybių narių mokesčių administracij, tiek galima padaryti net ir su daugiau duomenų. Jeigu valstybės narės neturi pakankamai darbuotojų, analizuoti ir panaudoti gautus iš kitų valstybių narių duomenis, automatinis keitimasis informacija negali būti laikoma atitinkanti savo tikslas, nei būtų veiksminga.

⁸⁰ Europos Parlamentas. Pranešimas dėl pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, iš dalies keičiančios Direktyvą 2011/16 / ES dėl privalomo automatinių informacijos mainų mokesčių srityje (A7-0376 / 2013), p. 12.

⁸¹ Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo, *OJ C 326, 26.10.2012*.

⁸² EUROPEAN COMMISSION. *Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the application of Council Directive (EU) 2011/16/EU on administrative cooperation in the field of direct taxation*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 20 d]:<https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/2017_report_administrative_cooperation_direct_taxation_en.pdf>.

2.4. FATCA ir CRS skirtumai

FATCA ir CRS yra vienos iš svarbiausių tarptautinių susitarimų dėl automatinių mainų apie finansines sąskaitas. FATCA yra įsigaliojęs tik 2013 m., bet šio akto sėkmė įkvėpė G20 (angl. *Great Twenty*) ir G8 (angl. *Group of Eight*) sukurti savąją versiją⁸³. 2014 m. OECD tarybos sutarimu buvo patvirtintas savasis modelis – CRS. Pagrindinis tikslas, kurį išreiškė OECD, kad CRS nėra FATCA praplėtimas, o kažkas daugiau, kuris veikia pasauliniu mastu. Taikant lyginamąjį metodą, būtina išskirti modelių skirtumus, kurie lemia skirtingą automatinių mainų vykdymą. Atribojant šiuos du susitarimus, būtina atsižvelgti, kad FATCA kūrėja JAV nėra CRS signatarė, tuo tarpu kitos valstybės kaip Lietuva įgyvendina tiek FATCA ir CRS.

FATCA pagrindinis tikslas yra gauti duomenis apie JAV asmenų finansines sąskaitas, esančias užsienio šalių finansų įstaigose. JAV sudarydama tarpvyriausybinių susitarimą su kita jurisdikcija, sukelia prievoles kitai jurisdikcijai rinkti ir teikti informaciją apie JAV rezidentų finansines sąskaitas⁸⁴. Apie finansinę sąskaitą turėtų būti praneština, jei ji priklauso JAV fiziniam asmeniui, t.y. JAV piliečiui arba JAV rezidentui. Apie finansinės sąskaitos savininką būtina pranešti, net jei ji priklausys ir ne JAV juridiniam vienetui, tačiau bus kontroliuojamas JAV vieno ar kelių JAV asmenų. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad pagal FATCA egzistuoja reikalavimas užsienio finansinėms įstaigoms (angl. *Foreign Financial Institutions*) užsiregistruoti oficialiame IRS interneto tinklalapyje, o po to per jį teikti atitinkamą informaciją⁸⁵. Visos finansų įstaigos, atitinkančios prieš tai pateiktas definicijas, privalės pateikti informaciją apie JAV asmenų finansines sąskaitas mokesčius administruojantiems subjektams, kai tarp JAV ir kita susitariančioji šalis bus sudarys tarpvyriausybinių susitarimą.

⁸³ PWC. „From FATCA to GATCA“. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 20 d]: <https://www.pwc.com/an/en/publications/assets/newsflash_gatc_02.pdf>.

⁸⁴ JURIS24. „FATCA – aktas apie kurį vis kalba, bet vargu, ar žino, ką jis iš tikrųjų reiškia“. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 27 d]: <<http://www.juris24.lt/2013/07/fatca/>>.

⁸⁵ INTERNAL REVENUE SERVICE. *FATCA Foreign Financial Institution Registration*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 27 d]: <<https://www.irs.gov/businesses/corporations/fatca-foreign-financial-institution-registration-tool.>>

Tuo tarpu pagal CRS, jurisdikcijų mokesčių administratoriai turi teikti duomenis apie valstybių partnerių rezidentų sąskaitas esančias finansų įstaigose, kurios atitinka reikalavimus⁸⁶. Remiantis CRS, finansų įstaigos identifikuoja praneštinias finansines sąskaitas, priklausančias klientams, kurių rezidavimo vieta mokesčių tikslais yra valstybėje arba jurisdikcijoje, kuri nėra finansų įstaigos valstybė ar jurisdikcija. Daroma išvada, kad CRS renka duomenis apie didesnę kiekį finansinių sąskaitų nei FATCA, lyginant su kiekiu JAV piliečių užsienyje 6 mln.⁸⁷ su kitomis pasaulio jurisdikcijomis. Užuoat renkat ir perduodant duomenis apie JAV piliečių ar mokesčių mokėtojų sąskaitas, finansų įstaiga privalo nustatyti visų savo atskaitingų klientų rezidenciją. Neabejotina, kad CRS skiriasi žymiai platesniu automatinių mainų objektu nuo FATCA, renkant duomenis žymiai platesniu mastu apie visų dalyvaujančių jurisdikcijų mokesčių mokėtojus, o ne vien tik JAV rezidentų ar piliečius.

Kitas vienas iš esminių FATCA ir CRS skirtumų yra jų duomenų keitimosi informacija apie sąskaitas teisinis pagrindas. FATCA automatiniai mainai yra paremti dvišaliu tarpvyriausybiniu susitarimu, kuriuo JAV ir kita valstybė partnerė įsipareigoja vykdyti mainus apie šalių rezidentų turimas finansines sąskaitas⁸⁸. FATCA įgyvendinimas yra paremtas tarpvyriausybiniu susitarimu (angl. *Intergovernmental agreement*). Egzistuoja du modeliai – IGA1 ir IGA2. Pagrindinis dviejų šių modelių skirtumas – būdas, kuriuo bus teikiama informacija apie sąskaitas JAV mokesčių administratoriui. Pirmuoju susitarimu valstybės narės nacionalinis mokesčių administratorius renka duomenis iš finansų įstaigų ir teikia IRS. Tuo tarpu, antrasis susitarimas iš proceso eliminuoja valstybės partnerės nacionalinį mokesčių administratorių, todėl finansų įstaigos finansinę informaciją privalo tiesiogiai teikti IRS. Valstybei pasirinkus šį modelį, finansų įstaigos pirmiausia privalėtų užsiregistruoti oficialiame IRS interneto tinklalapyje, o po to per jį teikti atitinkamą informaciją. Konkrečios informacijos teikimo procedūros taip pat būtų aptariamose sudaromame tarpvyriausybiniame susitarime.

⁸⁶ OECD. *Bendrasis finansinių sąskaitų duomenų teikimo ir išsamaus jų patikrinimo standartas*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 20d]: <https://www.vmi.lt/cms/documents/10162/4594233/Bendras_duomenu_teikimo_standartas_LT-1.pdf>.

⁸⁷ THE U.S. DEPARTMENT OF STATE'S BUREAU OF CONSULAR AFFAIRS. *CA BY THE NUMBERS*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 21d]:<https://web.archive.org/web/20160616233331/https://travel.state.gov/content/dam/travel/CA_By_the_Numbers.pdf>.

⁸⁸ INTERNAL REVENUE SERVICE. *FATCA Information for Governments*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 20 d]:<<https://www.irs.gov/businesses/corporations/fatca-governments>>

Tuo tarpu, CRS susitarimai dėl automatinių mainų yra panašūs 1-ajam FATCA tarpvyriausybiniam susitarimui. CRS pagrindas yra tiek daugiašalis kompetentingų šalių susitarimas (MCAA) tiek ir dvišalis kompetentingų šalių susitarimas (CAA). Pagal CAA susitarimą, automatiniai mainai vyksta tik tarp keleto jurisdikcijų. Nors FATCA IGA1 vyksta tarp dviejų šalių, CRS MCAA susitarimu šalys gali vykdyti mainus tiek su viena ar net keliomis jurisdikcijomis. MCAA išplečia galimybę vykdyti mainus su visomis CRS jurisdikcijomis⁸⁹. Pagal CRS, kiekviena iš 96 šalių turi būti pasirašiusios daugiašalį kompetentingų šalių susitarimą (MCAA)⁹⁰. Manoma, kad platesnis jurisdikcijų dalyvavimas leis efektyviau gauti duomenis apie finansines sąskaitas.

Pagal CRS informacijos mainai vyksta dvišaliu pagrindu, kad kiekviena partnerių jurisdikcija gautų tik informaciją apie finansines sąskaitas, kurias valdo ar kontroliuoja jų mokesčių rezidentai. Net tada, kai jurisdikcijos tvirtina daugiašalę CAA, jos turi atskirai nurodyti (pateikdamos CAA E priedą) dalyvaujančios jurisdikcijos, su kuriomis jos sutinka keistis informacija. Be to, kiekviena dalyvaujanti jurisdikcija privalo savo E priede nurodyti visas sąlygas, kurių išvardytos jurisdikcijos privalo įvykdyti prieš tvirtinant CAA. Šiuo aspektu, yra panašumų su FATCA IGA1, tiktais yra paliekama jurisdikcijoms rinktis opciją, kuria norima vykdyti informacijos mainus.

Tačiau, pagal CRS nėra FATCA 2 modelio IGA ekvivalento. Visi mainai vyksta finansų įstaigoms teikiant informaciją per savo atitinkamus mokesčių administratorius ir jiems siunčiant į atitinkamą jurisdikciją. Tokios galybės nėra finansų įstaigoms teikti kitos jurisdikcijos mokesčių administratoriui tiesiogiai.

Reguliavimas dėl sankcijų skiriasi. FATCA reikalauja, kad būtų taikomas išskaičiuojamasis 30 proc. mokestis iš apyvartinių mokėjimų – pajamų iš JAV šaltinio. Ši mokestį IRS tektų sumokėti praneštinų sąskaitų savininkams, kurie būtų laikomi pažeidę FATCA. Šiuo atžvilgiu CRS netaiko jokių sankcijų dėl automatinių mainų nevykdymo ar normų pažeidimo. Galima daryti

⁸⁹ LEVINE R., SCHUMACHER A., ZHOU S. *A Comparison: FATCA and Common Reporting Standard*. Journal of international taxation. P 44

⁹⁰ OECD. *Daugiašalis kompetentingų institucijų susitarimė dėl automatinio keitimosi informacija apie finansines sąskaitas. Multilateral Competent Authority Agreement on Automatic Exchange of Financial Account Information*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 18 d]:<<http://www.oecd.org/ctp/exchange-of-tax-information/multilateral-competent-authority-agreement.pdf>>

išvadą, kad siekiant išlaikyti tinkamą mainų vykdymą, būtinas reguliavimas dėl sankcijų režimo sukūrimo.

Dar vienas esminis skirtumas yra finansinių sąskaitų *de minimis* reikalavimai dėl sąskaitų, apie kurias nėra prievolės rinkti duomenų ir vykdyti mainus. Pagal CRS reguliavimą naujoms sąskaitoms nėra taikomos individualios *de minimis* ribos. Dėl to, visos finansinės sąskaitos, kurias turi asmenys dalyvaujančioje jurisdikcijoje, turi būti laikomos automatinių mainų objektu⁹¹. Vienintelė išimtis dėl *de minimis* yra taikoma „išankstinių sąskaitų“ sąskaitų kategorijai. Ji yra laikoma išankstine, jei ji buvo prieš CRS įsigaliojimą. Išankstesnė sąskaita laikomai nepraneština, jei jos bendras likutis ar suma gruodžio 31 d. neviršija nacionaline valiuta išreikštos sumos, kuri atitinka 250 000 JAV dolerių. Ji bus laikoma, kad ji neturi būti peržiūrima, nustatoma ar apie ją pranešama kaip apie praneštiną sąskaitą tol, kol bendras sąskaitos likutis ar suma paskutinę bet kurių vėlesnių metų dieną neviršys tos sumos. 250 000 JAV dolerių (toliau – USD) riba taikoma tik užsienio valstybių juridinių asmenų sąskaitoms. Ši riba negalioja naujoms sąskaitoms – toms, kurios buvo atidarytos 2016 m. sausio 1 d. ir vėliau. Manoma, kad toks reguliavimas sudarė galimybes išvengti reguliavimo turint kelias sąskaitas skirtingose finansų įstaigose, kurių likutis neviršija 250 000 USD. Tačiau, „naujoms sąskaitoms“ nėra taikomos individualios *de minimis* ribos, todėl apie visas naujas finansines sąskaitas, kurias turi asmenys dalyvaujančioje jurisdikcijoje, bus renkama ir teikiama informacija.

Tuo tarpu FATCA numato išimtis kai kuriom finansinėms sąskaitom⁹². Tai atsiskleidžia Lietuvos ir JAV tarpvyriausybiniam susitarime dėl tarptautinių mokestinių prievolių vykdymo gerinimo ir užsienio sąskaitoms taikomų mokestinių prievolių vykdymo akto įgyvendinimo I priede. I priedo 1 skyriuje yra numatytos sąskaitos, kurių nereikia peržiūrėti, nustatyti bei apie kurias nereikia pranešti⁹³. Pavyzdžiui, informacijos teikti nereikės teikti:

- jei tai bus: nauja depozitinė sąskaita, kurios balansas arba lėšos joje neviršys 50 000 JAV USD;

⁹¹ OECD. *Automatic exchange of financial account information. Common reporting standard*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 12 d]: <<https://www.oecd.org/ctp/exchange-of-tax-information/automatic-exchange-financial-account-information-common-reporting-standard.pdf>>.

⁹² UK GOV. *Updates to FATCA reporting requirements*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 12 d]: <<https://www.gov.uk/government/news/updates-to-fatca-reporting-requirements>>

⁹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės Ir Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės Susitarimas Dėl Tarptautinių Mokestinių Prievolių Vykdyto Gerinimo Ir Užsienio Sąskaitoms Taikomų Mokestinių Prievolių Vykdyto Akto Įgyvendinimo, TAR, 2014-10-02, Nr. 13469.

- asmeninė sąskaita, kuri yra kaupiamojo draudimo sutartis arba anuiteto sutartis ir kurios likutis arba suma 2014 m. birželio 30 d. yra 250 000 USD arba mažesnė.

CRS nenumato galimybės asmenims pasirinkti *de minimis* ribą, kai FATCA sąskaitos ribos yra numatytos ties peržiūros 50 000 USD riba⁹⁴. Neskaitant to, CRS nenumato išimčių mažoms rizikos finansų įstaigoms, kaip yra numatytos FATCA reguliavime. Apibendrinus, FATCA *de minimis* limitai yra mažesni siekiant apmokestinant piliečius ar rezidentus, net jei jie yra atidarę sąskaitas užsienio jurisdikcijose. Siūloma, kad *de minimis* ribos būtų panaikintos siekiant sumažinti galimybę išvengti mokestinių prievolių.

Vis dėlto, OECD standartas daugeliu atžvilgiu įtvirtina didesnę našą finansinėms institucijoms nei FATCA. Pažymėtina, kad FATCA režimas apsiriboja tik JAV sąskaitų savininkų finansinių duomenų teikimu, surinkimu ir pranešimu. Tuo tarpu, pagal CRS, apimtis bus žymiai didesnė, apimanti duomenis apie visas finansines sąskaitas, kurių tiesioginiai arba netiesioginiai savininkai yra mokesčių mokėtojai bet kurioje iš daugiau nei 100 dalyvaujančių valstybių. Kadangi valstybės įsipareigoja dalyvauti susitarime, mainų vykdymas pagal CRS bus įgyvendinamos nuosekliai, todėl finansų įstaigos privalės laikytis neatidėliotinių terminų, kai vis prisijungs naujos CRS jurisdikcijos. Tai tik dar labiau padidins įgyvendinimo sudėtingumą.

Finansų institucijos siekia pasinaudoti tuo, ką jau padarė rengdamos FATCA, kad jos prisitaikytų prie OECD pasaulinio standarto. Nors išsamaus patikrinimo (angl. *due diligence*) reikalavimai yra modeliuojami pagal FATCA IGA, tarp šių dviejų režimų yra keletas skirtumų. FATCA yra daug siauresnio pobūdžio. Pavyzdžiui reikalaujama, kad finansų įstaigos nustatytų ir teiktų duomenis apie JAV praneštinius asmenis. CRS reguliavimas reikalauja, kad finansų institucijos praneštų apie tam tikrus šalių mokesčių rezidentų sąskaitų savininkus, kurios yra ratifikavusios CRS. Kaip nurodo H. Schmid, tokia tvarka padidina klientų skaičių ir dėl to sukelia didesnius administravimo kaštus finansų įstaigoms, kurioms tenka pareiga atlikti išsamų patikrinimą bei duomenų teikimui apie finansines sąskaitas⁹⁵. Žinoma, JAV greičiausiai artimiausiu metu neratifikuos OECD standarto ir nepanaikins FATCA. Nepaisant to, CRS

⁹⁴ INTERNAL REVENUE SERVICE. *Summary of FATCA Reporting for U.S. Taxpayers*. . [Žiūrėta 2018 m. kovo 29]. Internetinė prieiga:<<https://www.irs.gov/businesses/corporations/summary-of-fatca-reporting-for-us-taxpayers>

⁹⁵ SCHMID Hans, GRUNERT Eike. *The CRS poses new compliance challenges for financial institutions*. [Žiūrėta 2018 m. kovo 30]. Internetinė prieiga:<<http://www.businesslaw-magazine.com/2015/06/11/the-oecd-common-reporting-standard-crs-fatca-is-going-global/>>.

sumažina riziką, kad skirtingos šalys vienašališkai priims skirtingus atskaitomybės standartus, o tai reikštų didelę baimę finansų įstaigose

Tam tikru mastu OECD standartas yra tiesioginis FATCA išplėtimas ir laikomas patobulinta FATCA versija. CRS taikymas galėtų padėti šalims teikti ataskaitas apie finansines sąskaitas ir dėl mokesčių rinkimo. Tai galėtų sukurti minimalias sąlygas automatiškai keisti informacija ir užtikrinti nuoseklumą keitimąsi informacija tarptautiniu lygmeniu.

2.5 Europos direktyvų ir CRS skirtumai

Vieni iš esminių automatinė mainų modelių dėl finansinių sąskaitų yra ES direktyva dėl administracinio bendradarbiavimo (DAC) ir OECD Bendrasis duomenų teikimo standartas (CRS). ES įtraukė OECD CRS į savo teisėtvarką, ją įgyvendindama naujojoje Administracinio bendradarbiavimo direktyvoje (DAC2). Toks ES Tarybos buvo priimtas 2014 m. gruodžio 9 d. posėdyje⁹⁶. Su šiuo priimtu pakeitimu, DAC2 tapo efektyviu instrumentu, kuriuo ES reguliavimą suderino su OECD CRS. Būtina pabrėžti, kad inkorporuojant CRS, buvo siekiama sumažinant finansinių tarpininkų administracinę naštą, kartu išlaikant konkrečius ES vidaus rinkos poreikius – vieningo duomenų teikimo sistemos sukūrimo, kuris atitiktų abu modelius.

Įgyvendinant šią direktyvą, valstybės narės CRS numatė kaip pavyzdį ir aiškinimo šaltinį siekdamas užtikrinti nuoseklų taikymą visose valstybėse narėse. ES numatė, kad valstybės narės turėtų remtis OECD parengtais komentarais dėl kompetentingų institucijų susitarimo ir Bendrojo endru duomenų teikimo standarto. Vykdam ES veiksmus šioje srityje ir toliau turėtų būti ypač atsižvelgiama į būsimus pokyčius OECD lygiu. Į šią iš dalies pakeistą direktyvą buvo įtraukta įsipareigojimai informuoti apie įsipareigojimus pagal CRS, todėl buvo išplėsta privalomojo automatinio keitimosi informacija tarp ES mokesčių administracijų apimtis. Atsižvelgiant į „politinį susitarimą“, pasiektą ES Ekonomikos ir finansų reikalų tarybos posėdyje (angl. *Economic*

⁹⁶ 2011 m. Vasario 15 d. Tarybos direktyva 2011/16 / ES dėl administracinio bendradarbiavimo apmokestinimo srityje ir panaikinanti Direktyvą 77/799 / EEB (OL L 064, 2011 m.) Su pakeitimais, padarytais 2011 m. Gruodžio 9 d. Tarybos direktyva 2014/107 / ES (OL 2014, L 359/1).

and Financial Affairs Council), automatinis keitimasis informacija buvo įtraukta į iš dalies pakeistą direktyvą.⁹⁷

Nors DAC2 laikosi CRS reguliavimo, reikia pažymėti, kad yra keli skirtumai. Vienas iš pagrindinių skirtumų yra subjektų ratas dėl kurių vyksta mainai apie finansines sąskaitas. DAC automatiniai mainai vyksta tik tarp ES valstybių narių kompetentingų institucijų apie savo šalių mokesčių rezidentus. Tuo tarpu, pagal CRS, automatiniai mainai yra įgyvendinami tarp valstybių su kurioms nori bendradarbiavimą mokesčių srityje⁹⁸. Šiuo atžvilgiu, mainai yra platesnio pobūdžio tarp ES valstybių narių negu tarp CRS dalyvaujančių narių. Dar vienas iš skirtumų yra privalomas automatinių mainų įgyvendinimas. ES įpareigoja valstybės nares vykdyti mainus, kadangi egzistuoja supranacionalinės institucijos kaip ES Komisija ir ES Teisingumo teismas, kurios gali numatyti sankcijas už netinkamą direktyvų įgyvendinimą dėl automatinių mainų. Tuo tarpu, CRS modelio atveju, neegzistuoja toks mechanizmas ar institucija, kuri prižiūrėtų dalyvaujančių valstybių už mainų nevykdymą.

Darytina išvada, kad šie modeliai neturi neišspręstų prieštaravimų, tačiau būtina atsižvelgti, kad įgyvendinti DAC2 ir tuo pačiu CRS, valstybės narės naudoja CRS komentarus kaip svarbų teisės šaltinį sprendžiant kylančias problemas dėl automatinių mainų įgyvendinimo. Taip atsiranda pareiga automatiškai keistis informacija Europos Sąjungoje tokiu būdu, kuris būtų vienodas ir atitiktų OECD CRS⁹⁹. Nors OECD CRS pastabos nėra DAC 2 teksto dalis, jas galima atsižvelgti apsvarstyti neseniai įvesto straipsnio aiškinimą – 8 straipsnio 3a dalis ir direktyvos 1 priedas. Pirma, formuluotė inkorporuoja CRS reguliavimą. Antra, preambulėje patvirtinama, kad CRS šaltiniai turi būti laikomi teisės aiškinimo šaltiniu dėl direktyvos taikymo¹⁰⁰. Šiam tikslui pasiekti valstybės narės turėtų reikalauti, kad jų finansų įstaigos įgyvendintų duomenų teikimo ir išsamaus

⁹⁷ DELOITTE. *Luxembourg Tax Alert. Automatic Exchange of Information – Update*. [Žiūrėta 2018 m. kovo 12]. Internetinė prieiga: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/lu/Documents/tax/taxalerts/lu_tax_alert_amended-eusd-replaced-by-crs_24102014.pdf>

⁹⁸ FOWLER, Naomi. *The OECD information exchange ‘dating game’*. [Žiūrėta 2018 m. kovo 12]. Internetinė prieiga: <<https://www.taxjustice.net/2016/10/25/oecd-information-exchange-dating-game/>>.

⁹⁹ OECD. *Standard for Automatic Exchange of Information*. 2014). www.oecd.org/ctp/exchange-of-tax-information/Automatic-Exchange-Financial-Account-Information-Common-Reporting-Standard.pdf>

¹⁰⁰ 2014 m. liepos 8 d. Tarybos direktyva 2014/86/ES, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2011/96/ES dėl bendrosios mokesčių sistemos, taikomos įvairių valstybių narių patronuojančioms ir dukterinėms bendrovėms. OJ L 219, 2014;

patikrinimo taisykles, kurios visiškai atitiktų taisykles, nustatytas OECD parengtame bendrame duomenų teikimo standarte¹⁰¹.

Manoma, kad OECD CRS ir ES DAC modeliai yra labai panašūs, kadangi ES savo direktyvoje įgyvendino OECD CRS modelį, siekdama kuo labiau priartinti prie tarptautinių standartų automatinuose informacijos apie finansines sąskaitas reikalavimų.

¹⁰¹ MEINZER Markus. *Automatic Exchange of Information as the new global standard: the end of (offshore tax evasion) history?*. [Žiūrėta 2018 m. kovo 12]. Internetinė prieiga:<https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2924650>.

3. Automatinių mainų įgyvendinimas Lietuvos teisinėje sistemoje

Mokesčių vengimas tarpvalstybiniu mastu, agresyvus mokesčių planavimas ir žalinga mokesčių konkurencija kelia didelį susirūpinimą tiek pasauliniu lygmeniu, tiek ir Lietuvoje.

Šios darbo dalies tikslas yra išnagrinėti, kaip Lietuvos teisės sistemoje yra įgyvendinami automatinių mainų apie finansines sąskaitas standartai. Tyrimas pradamas nagrinėjant ES direktyvų normų perkėlimą į nacionalinę teisę. Iškeliamos galimos perspektyvos perkeliant ir būsimas ES direktyvas. Skyriuje gilinamasi kaip CRS daugiašaliai kompetentingų jurisdikcijų susitarimai CAA ir MCAA pasirašyti susitarimai įgyvendinami su kitomis šalimis. Paskutinėje skyriaus dalyje nagrinėjamas JAV ir Lietuvos tarpvyriausybinius susitarimas, taip pat gilinamasi kaip jis buvo perkeltas į nacionalinę teisę ir pateikiami vertinimai dėl standartų įgyvendinimų.

3.1. OECD vykdomi automatiniai mainai ir jų taikymas

2014 m. birželio 1 d. Lietuva prisijungė prie OECD daugiašalės konvencijos dėl abipusio administracinio bendradarbiavimo mokesčių srityje. 2014 m. spalio mėn. pasirašė OECD daugiašalį kompetentingų institucijų susitarimą dėl automatinių informacijos mainų apie finansines sąskaitas atsižvelgdama į Konvenciją dėl savitarpio administracinės pagalbos mokesčių srityje 6 str.¹⁰². Tuo pačiu metu 2014 m. spalio mėn. buvo pasirašytas OECD daugiašalis susitarimas dėl automatinių informacijos mainų apie finansines sąskaitas. Lietuva, kaip CRS ankstyvo įgyvendinimo grupės narė (angl. *Early adopter*) buvo įsipareigojusi įgyvendinti CRS pagal tikslų grafiką, t.y. 2015 m. sukurti teisinę aplinką automatiniam duomenų apsikeitimui, siekiant, kad realūs informacijos mainai prasidėtų nuo 2017 m. rugsėjo, pateikiant informaciją už 2016 metus. Šiuo atžvilgiu buvo priimtos taisyklės, kurios kartu siekė įgyvendinti CRS ir ES direktyvas dėl bendradarbiavimo mainuose apie finansines sąskaitas.

OECD parengti standartai nustato, kas yra finansinė informacija, kuria bus keičiamasi; finansų įstaigas, kurios turi rinkti informaciją; finansines sąskaitas; taip pat bendrąsias patikrinimo procedūras, kurių privalės laikytis finansinės institucijos. Svarbu paminėti, jog vykstant

¹⁰² Konvencija dėl savitarpio administracinės pagalbos mokesčių srityje. Valstybės žinios, 2013-12-19, Nr. 130-6631.

automatiniam informacijos keitimuisi, reguliariai bus perduodami duomenys apie finansines sąskaitas, įskaitant duomenis apie balansus, palūkanas, dividendus, pajamas, gautas iš finansinio turto pardavimo, taip pat apimant informaciją apie fizinių ir juridinių asmenų (įskaitant trestus ir fondus) sąskaitas. Kartu atkreiptinas dėmesys, jog nors numatyta sąraše nėra įtraukta informacija apie naudos gavėjus (angl. *Beneficial Owner*), tačiau tokią informaciją bus galima perduoti tam tikrais atvejais, jeigu bus nustatyta, jog banko sąskaitos užsienyje savininkas – juridinis asmuo. CRS numato, kad tyrimu bus išsiaiškinamas šios įmonės kontroliuojantis asmuo ar asmenys, kurie patenka į perduodamos informacijos sąrašą ir kitai šaliai bus perduodamas šio asmens ar asmenų vardas, adresas, gimimo data ir gimimo vieta¹⁰³.

Kalbant apie praktines šių priemonių taikymo pasekmes, manoma, jog VMI Lietuvos mokesčių mokėtojų asmeninėms sąskaitoms valstybėse, kurios prisijungs prie CRS, atitinkamai taikys Lietuvos Respublikos Mokesčių administravimo įstatymo¹⁰⁴ (toliau – MAĮ) bei Gyventojų pajamų mokesčio (toliau – GPM) įstatymo¹⁰⁵ nuostatas. Visų pirma, mokesčių administratorius nustatinės, ar sąskaitos užsienyje savininkas fizinis asmuo, ar juridinis asmuo. Jeigu bus nustatyta, jog sąskaita asmeninė, VMI tikrina, ar asmuo įvykdė pareigą šią sąskaitą deklaruoti, jeigu neįvykdė – nustatys pinigų kilmę, priskaičiuos mokėtinus mokesčius, delspinigius ir baudas.

3.2. Europos Sąjungos reguliavimo įgyvendinimas Lietuvoje

Lietuva, kaip ir dauguma šalių, automatinius mainus pradėjo vykdyti mainus dėka išorinių jėgų. Viena iš pirmųjų ES direktyvų dėl automatinių mainų, kurią Lietuva įgyvendino, buvo ES Tarybos direktyva 2011/16/ES¹⁰⁶. Pagal šią direktyvą Lietuva įsipareigojo vykdyti automatinius mainus apie finansines sąskaitas. Dėl to, buvo patvirtintos „Abipusės pagalbos ir keitimosi

¹⁰³ MARCINKEVIČIUS Laimonas. „*Tarptautiniu lygiu atskleidžiama banko sąskaitų užsienyje paslaptis: kas turėtų susirūpinti labiausiai*“. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. balandžio 12 d]: <<https://juridicon.lt/lt/articles/view/tarptautiniu-lygiu-atskleid%C5%B4iama-banko-s%C4%85skait%C5%B3-u%C5%B4sienyje-paslaptis-kas-tur%C4%97t%C5%B3?>>

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos Mokesčių administravimo įstatymas. Valstybės žinios, 2004-04-28, Nr. 63-2243

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos Gyventojų pajamų mokesčio Valstybės žinios, 2002-07-19, Nr. 73-3085

¹⁰⁶ Europos Tarybos 2011 m. vasario 15 d. direktyva 2011/16/ES dėl administracinio bendradarbiavimo apmokestinimo srityje ir panaikinanti Direktyvą 77/799/EEB. [2011] OJ L 64.

mokestine informacija su ES valstybių narių kompetentingomis institucijomis taisyklės”¹⁰⁷. Šios taisyklės numatė tvarką ir procedūras, kuriomis turėjo vadovautis VMI prie Finansų ministerijos, kaip turi vykti informacijos mainai, įskaitant automatinius mainus. Šios taisyklės numatė automatinius mainus apie fizinius ar juridinius asmenius, kol nebuvo pakeista DAC1 direktyva. VMI, kaip centrinis mokesčių administratorius, buvo numatytas kaip kompetentinga institucija, vykdanči mainus su kitų šalių atitinkamoms institucijoms pagal MAĮ 25 str. 1d. 17p¹⁰⁸. Atitinkamai Lietuva automatinius mainus vykdė per CNN (angl. *Common Connection Network*) tinklą, kuriuo buvo perduodama informacija.

ES integruojant OECD CRS į savo direktyvą DAC2¹⁰⁹, Lietuvai atitinkamai teko keisti savo įstatymus, kad atitiktų naująjį reguliavimą. Lietuva įgyvendino ES Tarybos direktyvą 2014/107/ES, kuria iš dalies buvo keičiamos direktyvos 2011/16/ES nuostatos, susijusios su privalomais automatiniiais apmokestinimo srities informacijos mainais, pakeitė MAĮ straipsnius. DAC2 reguliavimas išplėtė automatinių mainus informaciją apie finansines sąskaitas ribas ir atitinkamai valstybės narės pakeitimus turėjo perkelti į savo nacionalines teisės sistemas. Dėka to, 2016 m. įsigaliojo naujos MAĮ nuostatos¹¹⁰, kurios atspindėjo DAC2 ir OECD CRS reikalavimus. Kaip nurodyta MAĮ nuostatuose, yra keliamas tikslas sudaryti prielaidas sumažinti šešėlinės ekonomikos mastą ir pagerinti mokestinių prievolių vykdymą.¹¹¹

Dėl įgyvendinimo Lietuvos teisėje, buvo priimti Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo¹¹² pakeitimai. Šiame įstatyme, naujausia direktyva atsispindi minėtame įstatymo 61¹ straipsnyje. Be to, MAĮ 61 straipsniu buvo sudarytas pagrindas apsikeisti analogiška informacija ir su trečiųjų valstybių mokesčių administracijomis pagal sudarytas tarptautines sutartis ir susitarimus, įskaitant tarp kompetentingų institucijų.

¹⁰⁷ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos respublikos finansų ministerijos viršininko įsakymas dėl abipusės pagalbos ir keitimosi mokestine informacija su Europos sąjungos valstybių narių kompetentingomis institucijomis taisyklių patvirtinimo Valstybės žinios, 2012-12-20, Nr. 150-7704

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos Mokesčių administravimo įstatymas. Valstybės žinios, 2004-04-28, Nr. 63-2243.

¹⁰⁹ Europos Sąjungos Tarybos direktyva 2014/107/ES, 2014 m. gruodžio 9 d. kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2011/16/ES nuostatos, susijusios su privalomais automatiniiais apmokestinimo srities informacijos mainais. OJ L 359, 16.12.2014.

¹¹⁰ FINANSŲ MINISTERIJA. *Mokestinės informacijos mainai – prieš šešėlinę ekonomiką tarptautiniu mastu*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. balandžio 12 d]:<<https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/mokestines-informacijos-mainai-pries-seseline-ekonomika-tarptautiniu-mastu>>;

¹¹¹ *Ibidem*.

¹¹² *Ibid* 106.

Pagal esamą reguliavimą, finansų įstaigos yra numatytos kaip finansų rinkos dalyvės Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo 42 str. .Atitinkamai buvo pakeistas Mokesčių administravimo įstatymo 55 straipsnis, sukuriant finansų rinkos dalyviams naują pareigą privalomai teikti VMI informaciją apie tam tikrų asmenų sąskaitų metinių apyvartų dydį, jeigu to paties asmens visų pas tą patį finansų rinkos dalyvį turimų sąskaitų bendros metinės apyvartos dydis yra ne mažesnis kaip 15 000 eurų bei sąskaitų likutį metų pabaigoje, jeigu to paties asmens visų pas tą patį finansų rinkos dalyvį turimų sąskaitų likutis metų pabaigoje yra ne mažesnis kaip 5 000 eurų. Būta siūlymų atsisakyti tokio reguliavimo dėl sąskaitų konfidencialumo ir pasitikėjimo finansų sektoriumi¹¹³. Šios sumos numatė *De minimis* reikalavimus taikomus finansinėms sąskaitoms dėl kurių turi būti vykdomi mainai. Abejotina ar tokie siūlymai būtų pasiteisinę, kadangi būtų galimai sumažėjęs mokesčių išieškojimas.

Įsigalioję įstatymo pakeitimai sudaro sąlygas iš trečiųjų asmenų, įskaitant Lietuvos bei užsienio finansų įstaigas, periodiškai gauti kuo daugiau informacijos. Ja remiantis galima operatyviai identifikuoti mokesčių nemokėjimo rizikas ir apmokestinti nedeklaruotas Lietuvoje ar užsienyje gautas pajamas, tarp jų ir įgytas iš neteisėtos veiklos. Taip pat sudaromos prielaidos pašalinti nesąžiningų mokesčių mokėtojų nepagrįstus piktnaudžiavimą teisėmis, užkardyti neteisėtą praturtėjimą ir apriboti galimybes abejotiniems įrodymams, pvz., atgaline data surašytais fiktyviems „paskolos“ rašteliams, kuriais grindžiama turto ar pajamų gavimo šaltiniai, operatyviau išieškoti nedeklaruotus ir nesumokėtus mokesčius.

Pagal Lietuvos Vyriausybės nutarimą¹¹⁴, Lietuvos Respublikoje veikiantys bankai, kredito unijos, veikiančios gyvybės draudimo įmonės, valdymo įmonės, finansų maklerio įmonės, investicinės bendrovės, taip pat kiti subjektai, kurie pagal įstatymą yra apibrėžti kaip duomenis teikiančios finansinės įstaigos, privalo kaupti apie užsienio valstybių rezidentų duomenis mokesčių tikslais ir kartą į metus pranešti VMI, Finansų ministerijos numatytu terminu, tvarka ir apimtimi, apie jų sąskaitas, sąskaitos turėtojo duomenis, sąskaitos numerį, sąskaitos likutį praėjusių kalendorinių metų gruodžio 31 d. ir kitus duomenis, jei jie apibrėžti kaip tiekiami

¹¹³ Mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 55 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto AIŠKINAMASIS RAŠTAS.

¹¹⁴ Nutarimas Dėl 2011 m. Vasario 15 d. Tarybos Direktyvos 2011/16/ES Dėl Administracinio Bendradarbiavimo Apmokestinimo Srityje ir Panaikinančios Direktyvą 77/799/EEB ir Lietuvos Respublikos Tarptautinių Sutarčių ir Susitarimų dėl Automatinės Informacijos apie Finansines Sąskaitas Mainų Įgyvendinimo, 2015-09-25, Nr. 14224.

duomenys pagal direktyvoje 2011/16/ES¹¹⁵ nustatytus reikalavimus ir kompetentingų institucijų susitarimus dėl automatinių informacijos mainų.

Praktiškai analogišką informaciją (netaikant apyvartų ir likučių minimalios ribos) šios įstaigos turi teikti mokesčių inspekcijai ir apie užsienio rezidentus. Šią informaciją mokesčių administratorius turi teikti kitoms ES valstybėms narėms ar kitoms užsienio valstybėms pagal tarptautinius teisės aktus – 2014 m. gruodį priimtą ES direktyvą dėl Administracinio bendradarbiavimo mokesčių srityje pataisų bei tarptautinius Lietuvos ir kitų šalių susitarimus dėl mokesstinės informacijos mainų¹¹⁶.

Nuo 2017 m. per devynis mėnesius nuo kalendorinių metų pabaigos arba kompetentingų institucijų susitarimuose dėl automatinių informacijos mainų nustatytais terminais, kasmet VMI praneš kitos valstybės narės kompetentingai institucijai duomenis pateikusios finansinės įstaigos pavadinimą ir identifikavimo numerį bei gautą praėjusių metų informaciją. Taip pat, kiekvienam fiziniam asmeniui teiks informaciją apie saugumo pažeidimą, susijusį su jo duomenimis, kai tas pažeidimas gali neigiamai paveikti jo asmens duomenų privatumo apsaugą. Juridiniai asmenys turi periodiškai informuoti mokesčių administratorių apie fizinių asmenų piniginius įnašus, atsiskaitytinas sumas; taip pat apie iš užsienio juridinių asmenų gautas paslaugas Lietuvoje ir iš užsienio išsinuomotus darbuotojus.

Gyventojai turi pranešti VMI apie gautų pajamų ir įsigyto turto (įskaitant pasiskolintas pinigines lėšas) įsigijimo šaltinius, kurių patikrinti su trečiaisiais asmenimis ar kita, anksčiau gyventojo pateikta informacija, nėra galimybės. Detalią informavimo tvarką nustatys VMI. Vėliau visais atvejais, jei mokesčių inspekcija pareikalaus pagrįsti turto įsigijimo ir pajamų gavimo šaltinius, gyventojai privalės pateikti jų įsigijimą pagrindžiančius juridinę galią turinčius dokumentus.

Šiomis ES direktyvomis siekiama darnaus ir nuoseklaus požiūrio į automatinius informacijos mainus ES vidaus rinkoje. Siekiama, kad visose valstybėse narėse būtų taikomas vienas iš informacijos teikimo pobūdžių, kuriuo būtų užtikrintas informacijos tikrumas mokesčių administratoriams ir įmonėms.

¹¹⁵ Pasiūlymas dėl Lietuvos Respublikos Mokesčių administravimo įstatymo nr. ix-2112 28, 41, 55, 61, 68, 87, 89, 101, 104(1), 104(2), 110, 111, 129, 131, 154 straipsnių pakeitimo, įstatymo papildymo 55(1) straipsniu bei 56, 57, 58, 59, 60 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto Nr. xiip-1742(2).

¹¹⁶ Europos Tarybos 2014 m. gruodžio 9 d. direktyva 2014/107/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2011/16/ES nuostatos, susijusios su privalomais automatiniiais apmokestinimo srities informacijos mainais. [2014] OJ L 359

3.3. FATCA įgyvendinimas Lietuvoje

Nuo 2013 m. sausio 1 d. mokesčių vengimo prevencijos tikslais įsigaliojo JAV užsienio sąskaitoms taikomų mokestinių prievolių vykdymo akto įgyvendinimo susitarimas (toliau – FATCA)¹¹⁷, pagal kurį užsienio finansų įstaigos (arba tos šalies mokesčių administratorius), tame tarpe ES valstybių narių subjektai, teikiantys finansines paslaugas JAV asmenims, turi pasirašyti susitarimus su JAV mokesčių administratoriumi, arba atskleisti savo klientų – JAV rezidentų tapatybes bei finansinius duomenis¹¹⁸. Pagal JAV įstatymus, JAV piliečiai, nepriklausomai nuo jų rezidavimo jurisdikcijos, privalo mokėti federalinį JAV pajamų mokestį nuo visų savo gautų pajamų¹¹⁹. Pagal FATCA JAV klientų duomenis apie finansines sąskaitas turinčios užsienio finansų įstaigos privalo atskleisti savo jurisdikcijos mokesčių administratoriui ar JAV mokesčių administratoriui (angl. *Internal Revenue Service*). Neatskleidus tokios informacijos, bus taikomas reikalavimas iš JAV kilmės pajamų išskaičiuoti 30 proc. mokestį.

Stebėtinai didelis skaičius JAV piliečių sėkmingai sugebėdavo nuslėpti savo sąskaitas užsienio šalių finansų įstaigose, neteikdami jokių deklaracijų ir atitinkamai išvengdami federalinių JAV pajamų mokesčių¹²⁰. Didelės korporacijos kaip *Pfizer*, *Walmart*, *IBM* ir *Apple* yra paslėpusios milijardus dolerių per 1500 filialų mokesčių rojuose kaip Jungtinės Karalystės Mergelių Kaimanų salose pagal JAV Vertybinių popierių komisijos duomenis. Nors ši praktika nėra neteisėta, laikant pajamas tikslinėse teritorijose, JAV vyriausybė praranda apie 111 milijardų USD per metus.

2014 m. rugpjūtį pasirašytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės tarpžinybinis susitarimas dėl tarptautinių mokestinių prievolių vykdymo

¹¹⁷ Užsienio Sąskaitoms Taikomų Mokestinių Prievolių Vykdymo Aktas. FATCA- Foreign Account Tax Compliance Act. Internetinė prieiga. [Interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 20 d]:<<https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-111publ147/pdf/PLAW-111publ147.pdf#page=27>>.

¹¹⁸ VMI. „Lietuvos bankai ir kitos finansų įstaigos VMI turės pateikti informaciją apie JAV mokesčių mokėtojų sąskaitas“. Internetinė prieiga [Interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 20 d]: <https://www.vmi.lt/cms/gyventojams-bendrai/-/asset_publisher/Gizm3fjHUUgi/content/id/8653754>.

¹¹⁹ INTERNAL REVENUE SERVICE. *Taxpayers Living Abroad*. Internetinė prieiga. [Interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 20 d]:<<https://www.irs.gov/individuals/international-taxpayers/taxpayers-living-abroad>>.

¹²⁰ CAMBELL, Alexia Fernandez., „*The Cost of Corporate Tax Avoidance*“. Internetinė prieiga. [Interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 20 d]:<<https://www.theatlantic.com/business/archive/2016/04/corporate-tax-avoidance/478293/>>.

gerinimo įsigaliojo 2014 m. spalio 7 d.¹²¹. Finansų įstaigos dėl galimų JAV tarptautinių finansinių sankcijų išvengimo yra gyvybiškai suinteresuotos FATCA įgyvendinimui skirtos sutarties pasirašymu, kadangi po to jos bus laikomos bendradarbiaujančios jurisdikcijos finansų įstaigomis, kurios atskleidžia savo klientų – JAV rezidentų tapatybes bei finansinius duomenis. Vadovaudamasi JAV FATCA ir nacionaliniais įstatymais ir kovodama su mokesčių slėpimu įvairiose šalyse, finansų įstaigos privalo rinkti tam tikrą informaciją apie sąskaitų turėtojų rezidavimo vietą mokesčių tikslais ir pranešti ją vietos kompetentingoms institucijoms. Pagal FATCA¹²² finansų įstaigos specifiškai privalo identifikuoti klientus, kurie yra JAV piliečiai. Atsižvelgiant į tai, kad susitarimas su JAV dėl FATCA įgyvendinimo buvo pasirašytas 2014 m., atitinkamai buvo papildomas MAĮ 61 straipsnis, sudarant prielaidas mokesčių administratoriui periodiškai pagal nustatytą tvarką jau nuo 2014 m. gauti informaciją, būtiną mainams pagal šį susitarimą¹²³.

Pagrindinis šio modelio objektas yra JAV pilietis ar gyventojas ir dėl to jis gali turėti įsipareigojimų mokėti mokesčius JAV, bus taikomos FATCA taisyklės ir šis asmuo turės pateikti JAV mokesčių surinkimą kontroliuojančiai institucijai išduotą formą. Laikoma, kad subjektas yra JAV gyventojas, jei gyvena JAV, yra JAV pilietis (įskaitant asmenis, turinčius dvigubą pilietybę), jei jam priklauso gyvenamoji vieta JAV arba jei turi galiojantį leidimą dirbti (žaliąją kortą). FATCA taisyklės taikomos tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims.

Remiantis pirmuoju susitarimo modeliu, JAV su šalimi partnere susitaria dėl modelio, siekiant identifikuoti sąskaitas ir jų savininkus, apie kuriuos privalės būti teikiama informacija. Atlikus identifikavimo procedūrą, finansų įstaigos teikia informaciją apie JAV mokesčių mokėtoją nacionaliniam mokesčių administratoriui, o šis šią informaciją automatiškai perduos JAV

¹²¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės Ir Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės Susitarimas Dėl Tarptautinių Mokestinių Prievolių Vykdyto Gerinimo Ir Užsienio Sąskaitoms Taikomų Mokestinių Prievolių Vykdyto Akto Įgyvendinimo, TAR, 2014-10-02, Nr. 13469.

¹²² INTERNAL REVENUE SERVICE. *FATCA Foreign Financial Institution Registration*. Internetinė prieiga.

[Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 27 d]. Internetinė prieiga: <<http://www.irs.gov/businesses/corporations/fatca-foreign-financial-institution-registration-tool>>

¹²³ LR SEIMAS. LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKESČIŲ ADMINISTRAVIMO ĮSTATYMO NR. IX-2112 28, 41, 55, 61, 68, 87, 89, 101, 104¹, 104², 110, 111, 129, 131, 154 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO, ĮSTATYMO PAPILDYMO 55¹ STRAIPSNIU BEI 56, 57, 58, 59, 60 STRAIPSNIŲ PRIPAŽINIMO NETEKUSIAIS GALIOS ĮSTATYMO PROJEKTO AIŠKINAMASIS RAŠTAS Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 27 d]: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=rivwzvpvg&documentId=770750b0ca1c11e3afd8f519d03d5f2d&category=TAK>>.

IRS. Šį modelį pasirinko ir Lietuva. Kadangi Lietuvos susitarime numatytas pirmasis modelis veiktų taip: Lietuvoje veikiančios finansų įstaigos informaciją teiktų VMI, o pastaroji ją perduotų JAV IRS¹²⁴. Pagal esamą Lietuvos ir JAV tarpvyriausybinių susitarimą¹²⁵, VMI, gavusi atitinkamą informaciją apie JAV piliečių arba žaliosios kortos savininkų sąskaitas Lietuvos finansų įstaigose, perduos ją JAV mokesčių administratoriui (IRS). JAV per IRS pagal Lietuvos vyriausybės ir JAV vyriausybės susitarimo 2 str. įsipareigojo Lietuvos VMI teikti analogiškos apimties duomenis apie Lietuvos subjektų (rezidentų) sąskaitas, atidarytas JAV finansų įstaigose¹²⁶.

Tačiau, Lietuvai, kaip ir kitoms šalims, kurios dalyvauja FATCA, tenka susidurti su mainų apie finansines sąskaitas abipusiškumo trūkumu. Kadangi JAV sukurtas modelis sudaro sąlygas patapti veidmainiškai jurisdikcijai, kuri siekia kovoti su mokesčių vengimu, tampa mokesčių rojumi¹²⁷. Lietuva neturėjo galimybės nevykdyti šio susitarimo, nors buvo siūlymų atsisakyti tokių įsipareigojimų¹²⁸. Atsisakyti vykdyti šio susitarimo vargu ar pavyktų, kadangi net Šveicarija buvo priversta pasirašyti ir įgyvendinti FATCA. Manoma, kad toks susitarimas nėra naudingas Lietuvos mokesčių politikai, kadangi negauna duomenų bei prisiima administracinius kaštus. Vienintelė opcija būtų mokėti išskaičiuojamąjį mokestį, kuris būtų alternatyvą mainų vykdymui. Vertinant visą susitarimą, Lietuva yra *zero sum game*¹²⁹ situacijoje, nauda gauną tik JAV, todėl ši gauna nesąžiningą pranašumą, palyginti su Lietuva.

Tačiau kyla problematika dėl FATCA įgyvendinimo Lietuvoje. Lietuvos Vyriausybei pasirašius tarpvyriausybinių susitarimą¹³⁰ su JAV, aktas nebuvo ratifikuotas Seimo. Nesant ratifikuotai tarptautinei sutarčiai, toks teisės aktas neįgyja įstatymo galios, o laikomas poįstatyminiu aktu. Nors jis turi poįstatyminio akto galia, jis turi teisės viršenybė prieš įstatymą,

¹²⁴ DEPARTMENT OF TREASURY. Foreign Account Tax Compliance Act (FATCA). Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 27 d]:<<https://www.treasury.gov/resource-center/tax-policy/treaties/Pages/FATCA.aspx>>.

¹²⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės Ir Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės Susitarimas Dėl Tarptautinių Mokestinių Prievolių Vykdyto Gerinimo Ir Užsienio Sąskaitoms Taikomų Mokestinių Prievolių Vykdyto Akto Įgyvendinimo, TAR, 2014-10-02, Nr. 13469.

¹²⁶ *Ibidem*.

¹²⁷ COBHAM Alex. *Redistributive hypocrisy: The growing dominance of tax haven USA*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 27 d]:<<http://taxjustice.wpengine.com/2017/07/03/redistributive-hypocrisy-taxhaven-usa/>>.

¹²⁸ Lietuvos Laisvos Rinkos Institutas (propogavo atsisakymą vykdyti mainus, siekiant užtikrinti asmens privatumą. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/19f6ccc1f23511e3a8c1a1dee39661ca?jfwid=191fum7wns?>>

¹²⁹ Tai yra „Žaidimų teorijos“ sąvoka pagal kurią kiekvieno dalyvio pelnas ar nuostolis dėl naudos yra tiksliai suderintas su kitų dalyvių naudingumu.

¹³⁰ *Ibidem*.

šiuo atžvilgiu mokesčių administravimo įstatymą. Siekiant ištaisyti tokią teisinę koliziją, būtina Seimui ratifikuoti šį tarpvyriausybinių susitarimą, kad būtų tinkamai įgyvendinamas be kolizijos.

Šiuo JAV teisės aktu siekiama užtikrinti, kad JAV mokesčių administratoriai gautų informaciją apie JAV nuolatinių gyventojų investicijas užsienio, įskaitant Europą, finansų įstaigose. Šiuo atžvilgiu juo siekiama panašių tikslų kaip ir ES taupymo pajamų apmokestinimo direktyva, kuria numatomi ES valstybių narių mokesčių administratorių informacijos mainai. Tačiau ES finansų įstaigoms (įskaitant bankus, investicinius fondus ir draudimo įmones) galėtų susidaryti didelė su FATCA reikalavimų laikymusi susijusi našta.

Apibendrinant, MAĮ pakeitimai¹³¹ atlikti siekiant sumažinti šešėlinės ekonomikos mastą, pagerinti mokesčių prievolių vykdymą. Atkreiptinas dėmesys, kad nebus reikalaujama jokių papildomų duomenų, kuriais siekiame mokesčių mokėjimo skaidrumo, nei numato naujieji tarptautiniai reikalavimai. Priešingai, projektas sudaro prielaidas įdiegti pasauliniu mastu standartizuotą duomenų rinkinį, kuris bus pildomas nacionaliniu lygiu tokiais pat duomenimis, kokius gausime iš užsienio valstybių apie Lietuvos piliečius. MAĮ pataisomis siekiama optimizuoti informacijos mokesčių administratoriui teikimą, siekiant jos periodiškumo. Ją teiktų bankai, gyvybės draudimo įmonės, kiti finansų rinkų dalyviai. Pagal gautą informaciją bus galima operatyviai identifikuoti mokesčių nemokėjimo rizikas, kontroliuoti turto ir pajamų šaltinių pagrįstumą, apmokestinti nedeklaruotas pajamas, tarp jų – ir gautas iš neteisėtos „šešėlinės“ veiklos, nustatyti užsienio asmenų mokesčines prievoleles.

¹³¹ Lietuvos Respublikos Mokesčių Administravimo Įstatymo Nr. IX-2112 28, 41, 55, 68, 87, 89, 101, 104¹, 104², 129, 131, 154 straipsnių ir priedo pakeitimo, įstatymo papildymo 55¹ ir 61¹ straipsniais ir 56, 57, 58, 59, 60 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas Nr. XII-1897.

4. Duomenų apsauga dėl keitimosi informacija apie finansines sąskaitas

Paskutinėje tyrimo dalyje apžvelgsime duomenų apsaugą, taikomą dėl keitimosi informacija apie finansines sąskaitas. Įgyvendinant ketvirtąjį uždavinį aprašysime taikomų priemonių kryptį ir pateiksime pagrindinius tikslus, kurių toliau siekiama kovojant su tarptautine mokesčių vengimo praktika.

Per pastaruosius metus įvyko keletas pokyčių, susijusių su keitimosi informacija ir reikalaujančių didesnio dėmesio duomenų apsaugos kontrolei¹³². Pirma, įvyko nuo keitimosi informacija pagal pareikalavimą iki automatinio keitimosi informacija transformacija. Šis standartų pakeitimas paskatino mokesčių administracijas sistemingiau keisti informacija. Kaip tiesioginė pasekmė šios transformacijos atsirado masinis duomenų apdorojimas per automatinį keitimasi informacija ir paskatino atkreipti dėmesį į asmens duomenų apsaugą. Antra, yra aiški tarptautinė ir ES politika, pagal kurią automatiškai keičiamasi informacija ir vis dažniau įtraukiami duomenys. Todėl atitinkamai atsirado daugiau situacijų, susijusių su automatinio informacijos mainų skaičiumi. Reikia atsižvelgti, kad didėjant automatinio keitimosi informacija mastui, duomenų apsaugos pažeidimų rizika taip pat didėja. Be to, galima teigti, kad priemonėms, kurių imamasi mažinant mokesčius, veiksmingai kompensuotų privačių mokesčių mokėtojų teisių apsaugą teisinės valstybės teisėje. Reikėtų atitinkamai iš naujo įvertinti, ar mokesčių mokėtojų teisių apimtis, pvz., duomenų apsaugos teisėje turėtų būti iš naujo įvertinta kaip priemonių, skirtų kovoti su mokesčių mokėjimo vengimu ir kovos su sukčiavimu priemonėmis, įskaitant keitimasi informacija, taikymo sritį ir teisinę galią.

Autoriaus P. Pistone nuomone¹³³, dabar būtina skirti daugiau dėmesio mokesčių mokėtojų teisėms dėl naujo visuotinio automatinio mainų standarto patvirtinimo. Mokesčių mokėtojų teisės ir apsauga yra labai problematiška ne tik pagal OECD standartą, bet ir pagal bet kurią automatinio keitimosi informacija sistemą. Visuotinis automatinis informacijos sistemos keitimas gali būti

¹³² COCKFIELD Arthur J. *Protecting Taxpayer Privacy Rights under Enhanced Cross-Border Tax InformationExchange: Toward a Multilateral Taxpayer Bills of Rights*. University of British Columbia Law Review (2010), p. 420–471. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 27 d]:<https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1705551>

¹³³ MOSQUERA Valderrama, Debelva, *The Evolution of the Exchange of Information in Direct Tax Matters*, Legitimacy and the Making of International Tax Law.; Diepvens & Debelva., P 370.

sėkmingas tik tiek, kiek mokesčių mokėtojų teisės yra saugomos vienodai, jei suteikiamos mokesčių administratorių teisės susipažinti su informacija¹³⁴.

Kita situacija, kuri kelia didelį susirūpinimą yra dalijimas informacijos. Skirtingai nei praeityje, kai mokesčių administratoriai galėdavo gauti informaciją, griežtai laikydamiesi konfidencialumo, šiuo metu informacija gali būti dalijama su kitais subjektais, kurie nėra apmokestinami. Šie subjektai, pvz., yra komisijos ar agentūros, siekiančios iširti tariamą korupciją arba ketinančios kovoti su pinigų plovimu. Kadangi, kiekvienoje šalyje šių agentūrų pavadinimai ir statusas gali skirtis, neaišku, ar šie subjektai taip pat turės griežtą konfidencialumo pareigą dėl duomenų apsaugos.¹³⁵

Keletas mokesčių specialistų teigė, kad šioje srityje turėtų būti padidinta mokesčių mokėtojų apsauga¹³⁶. Pavyzdžiui, 2014 m. Europos mokesčių teisės profesorių asociacijos generalinis pranešėjas teigė, kad egzistuoja įtampa tarp valstybės siekių apsaugoti savo mokesčių bazę, surenkant mokesčių mokėtojų informaciją ir kiek įmanoma užtikrinant apmokestinimą bei teisėto mokesčių mokėtojų teisių į privatumą ir būti apsaugotiems nuo neproporcingų valstybės siekių¹³⁷. Manoma, kad ši įtampa nemažės, vis didėjant valstybių siekiams gauti informaciją apie finansines sąskaitas ir asmenims siekiant išlaikyti savo privatumą.

Autoriai P. Baker ir P. Pistone Tarptautinės fiskalinės asociacijos (angl. *International Fiscal Association*) pranešime nurodė, kad pastaraisiais metais automatinių mainų augimas paskatino mokesčių institucijas skirstyti didelius mokesčių mokėtojų finansinius duomenis.¹³⁸ Todėl duomenų saugumo svarba bus reikšmingesnė nei keičiantis informacija, kurios yra prašoma.

¹³⁴ PANAYI Christiana HJI. *Current Trends on Automatic Exchange of Information*. Singapore Management University School of Accountancy Research Paper No. 2016-S-43. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 27 d]:< https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2692057>.

¹³⁵ DEBELVA Filip, MOSQUERA Irma. *Privacy and Confidentiality in Exchange of Information Procedures: Some Uncertainties, Many Issues, but Few Solutions*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. balandžio 4d.]:< https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2955616>

¹³⁶ ROCH M.T. Soler, *Tax Administration versus Taxpayer – A New Deal?*, 4 World Tax J. (2012), Journals IBFD. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. balandžio 4d.]:< <http://www.eatlp.org/uploads/public/Reports%20Rotterdam/Moessner%20lecture.pdf>>

¹³⁷ PISTONE P. *Coordinating the Action of Regional and Global Players during the Shift from Bilateralism to Multilateralism in International Tax Law*, 6(1) World Tax J. 4 (2014), Journals IBFD. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. balandžio 4d.]:< https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/311949/mod_resource/content/1/Pasquale%20Pistone.pdf>.

¹³⁸ BAKER Philip, PISTONE Pasquale, General Report (IFA Cahiers 2015 – Volume 100B) p. 22.

Autoriaus Obersono nuomone¹³⁹ susitariančios šalys keisdamos informacija turėtų laikytis tam tikrų taisyklių dėl duomenų apsaugos. Prašymą teikianti valstybė turėtų stengtis rinkti informaciją pagal nacionalinę teisę prieš kreipiantis į užsienio valstybę. Atitinkamai valstybių kompetentingos institucijos privalo saugoti informaciją, gautą keisdamos informacija, laikydamosi konfidencialumo, atsižvelgdamos į nacionalinius įstatymus dėl slaptumo mokesčių srityje ir tarptautinėje teisėje numatytos apsaugos. Manoma, kad automatiškai keičiantis informacija dideliu mastu, gali būti nepraktiška kiekvienam mokesčių mokėtojui pranešti apie siūlomą keitimąsi informacija atskirai. Gali pakakti, kad finansų įstaigos informuotų mokesčių mokėtojus apie tai, kad jų turimoje informacijoje yra taikomos naujos FATCA/OECD standartų sistemos.¹⁴⁰ Tai nereiškia, kad nėra galimybių tobulinti priemones, skirtas pranešti mokesčių mokėtojams ir jų dalyvavimui proceso eigoje.

CRS įgyvendinimas remiasi specialia tarptautinės teisės priemone, leidžiančia automatinį keitimąsi informacija, pvz., daugiašalės konvencijos ar dvišalės mokesčių sutarties. Todėl, konfidencialumas ir duomenų apsauga pagal CRS sistemą grindžiami šia priemone. Abiejose dvišalėse mokesčių sutartyse ir Daugiašalėje konvencijoje yra nuostatos dėl informacijos, kuria keičiamasi, konfidencialumo ir apribojamos asmenys, turintys prieigą prie informacijos, ir tikslai, kuriais ši informacija gali būti naudojama¹⁴¹.

Pagal CAA modelio 5 str. 1 d. visa informacija, kuria keičiamasi, laikosi konfidencialumo taisyklių ir kitų apsaugos priemonių, numatytų pirmiau minėtame tarptautiniame dokumente, įskaitant nuostatas, ribojančias informacijos, kuria keičiamasi, naudojimą ir tiek, kiek reikia, kad būtų užtikrintas būtinas asmens duomenų apsaugos lygis, laikantis apsaugos priemonių, kurias gali nurodyti tiekiančioji kompetentinga institucija, kaip reikalaujama pagal jos vidaus teisę¹⁴². Todėl, konfidencialumo ir duomenų apsaugos svarba buvo pripažinta pagal naują pasaulinį CRS modelį. Svarbu paminėti, kad jurisdikcijose yra numatytos skirtingos mokesčių mokėtojų asmens duomenų apsaugos taisyklės – finansinių sąskaitų savininko teisė į informaciją, prieigos pataisymai ir

¹³⁹ GADŽO Stjepan, KLEMENČIĆ Irena. *Effective international information exchange as a key element of modern tax systems: promises and pitfalls of the OECD's common reporting standard*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. balandžio 4d.]:<https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3057963>

¹⁴⁰ *Ibid* 137.

¹⁴¹ *Ibid* 139.

¹⁴² OECD. *Multilateral competent authority agreement*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. balandžio 10d.]:<<http://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/international-framework-for-the-crs/multilateral-competent-authority-agreement.pdf>>

priežiūros mechanizmas. Valstybė, teikianti informaciją, susitarime gali nurodyti apsaugos priemonės, kurių turi būti laikomasi pagal savo nacionalinę teisę. Priimančiosios valstybės pareiga yra praktiškai įgyvendinti ir gerbti apsaugos priemonės, kurios turi atitikti jos nacionalinę teisę, taip pat informaciją teikiančios valstybės vidaus teisę.

ES asmens duomenys gali būti renkami tik laikantis griežtų reikalavimų ir teisės aktų reikalavimų¹⁴³. ES valstybės narės, kurios renka ir tvarko asmeninę informaciją, turi užtikrinti tam tikrų pagrindinių teisių apsaugą – užkirsti kelią piktnaudžiavimui sukauptai duomenimis. Direktyva 95/46/ES (toliau – Duomenų apsaugos direktyva¹⁴⁴), kuri šiuo metu galioja, yra asmens duomenų apsaugos pagrindas. Ja siekiama subalansuoti asmens privatumo ir laisvo asmens duomenų judėjimo ES saugumą. Iš esmės Duomenų apsaugos direktyva nustato asmens duomenų rinkimo ir naudojimo apribojimus ir reikalauja, kad kiekviena valstybė narė įsteigtų nepriklausomą nacionalinę įstaigą, kuri būtų atsakinga už bet kokios su asmens duomenų tvarkymu susijusios veiklos priežiūrą. Nuo 2018 m. gegužės 25 d. įsigalios Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas (angl. *General Data Protection Regulation* – GDPR)¹⁴⁵. Pagal šį reglamentą duomenų tvarkymas tiek ES, tiek Lietuvoje turės atitikti nustatytą teisinį reguliavimą ir kiekvienas duomenų valdytojas turi pats pasirūpinti, kad būtų atnaujinti reikiami vidiniai asmens duomenų tvarkymo dokumentai, atsižvelgiant į Reglamente nurodytus reikalavimus.

ES sutarties¹⁴⁶ 6 str. 1 d. nustatyta, kad ES pripažįsta Pagrindinių teisių chartijoje išdėstytas teises, laisves ir principus. Nagrinėjama, ar didesnė prieiga prie informacijos apie tikrąją nuosavybę ir su tuo susijusios klientų išsamaus patikrinimo procedūros daro poveikį Chartijos 7 str. (teisė į privatų ir šeimos gyvenimą) ir 8 str. (asmens duomenų apsauga) laikymosi užtikrinimui. Atsižvelgiant į tai, kad taikant naujas priemones bus tvarkomi asmens duomenys, prieigos suteikimas yra vienintelis būdas sudaryti mokesčių institucijoms sąlygas patvirtinti ne tik joms pateikiamą informaciją, bet ir tai, kad apmokestinamas asmuo yra tikrasis faktinis savininkas, ir

¹⁴³ EUROPEAN UNION COMMISSION. *Data Protection. Rules for the protection of personal data inside and outside the EU*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. balandžio 2 d]:<https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection_en

¹⁴⁴ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1995m. spalio 24 d. (95/46/EB) dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo

¹⁴⁵ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB. OJ L 119, 2018

¹⁴⁶ Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. OJ C 326, 2012;

aprūpinti jas strateginėmis kovos su mokestiniu sukčiavimu ir mokesčių slėpimu priemonėmis¹⁴⁷. Be to, mokesčių institucijoms jau taikomi įpareigojimai saugoti paslaptį. Jos būtų įpareigtos saugoti atliekant pareigas gautą informaciją, imdamosi būtinų apsaugos priemonių.

Pagal dabartinę DAC2 redakciją informacijos mainams taikomos Duomenų apsaugos direktyvos įgyvendinimo nuostatos¹⁴⁸. Tačiau pagal DAC valstybėms narėms taip pat reikėjo apriboti teisę gauti informaciją apie duomenų tvarkymo tikslą, duomenų valdytojo tapatybę, galimus duomenų gavėjus ir teisę susipažinti su teise bei teisės taisyti duomenys tiek, kiek reikia, kad būtų apsaugoti svarbūs valstybės narės ar Europos Sąjungos ekonominiai ar finansiniai interesai, įskaitant pinigų, biudžeto ir mokesčių klausimus, pvz.: taikant DAC2 25 str¹⁴⁹.

DAC2 25 str. daroma nuoroda į taikytinas duomenų apsaugos taisykles, susijusias su mokesčių institucijų administraciniu bendradarbiavimu renkant ir naudojant įpareigotųjų subjektų ir iš jų surinktus duomenis¹⁵⁰. Todėl, nors siūlomos priemonės gali trukdyti naudotis pagrindinėmis teisėmis į privatų gyvenimą, įskaitant teisę į ryšių konfidencialumą ir į privatumo bei asmens duomenų apsaugą, jos yra būtinos ir proporcingos siekiant užtikrinti, kad mokesčių sistemos veiktų tinkamai ir kad būtų prižiūrima, ar visi dalyviai prievolės vykdo deramai.

29 straipsnio duomenų apsaugos darbo grupė (angl. *Article29 Working Party*) priėmė gaires, siekdama paskatinti laikytis duomenų apsaugos reikalavimų, kai valstybės narės 2015 m. gruodžio 16 d.¹⁵¹ tarpusavyje ar su valstybėmis, kurios nėra valstybės narės, keisis mokesčių duomenų informacija. Šios gairės skiria keitimosi informacija tarp valstybių narių situacijas; tarp valstybių narių ir trečiųjų šalių, kurioms taikomas sprendimas dėl tinkamumo; ir tarp valstybių narių ir trečiųjų valstybių, kurioms netaikomas sprendimas dėl tinkamumo. Šiose gairėse pateikiamos konkrečios ir išsamios rekomendacijos dėl duomenų apsaugos priemonių, kurios visada turėtų būti taikomos mokesčių inspekcijai. Gairėse nurodytos apsaugos priemonės apima

¹⁴⁷ Schaper, Marcel. Data protection rights and tax information Exchange in the European Union: An Uneasy Combination. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, Vol. 23, No. 3, 2016, p. 521.

¹⁴⁸ 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas).

¹⁴⁹ Europos Tarybos 2014 m. gruodžio 9 d. direktyva 2014/107/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2011/16/ES nuostatos, susijusios su privalomais automatiniais apmokestinimo srities informacijos mainais. [2014] OJ L 359.

¹⁵⁰ *Ibidem*

¹⁵¹ 29 STRAIPSNIO DUOMENŲ APSAUGOS DARBO GRUPĖ. *Guidelines for Member States on the criteria to ensure compliance with data protection requirements in the context of the automatic exchange of personal data for tax purposes*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. balandžio 2 d]: http://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2015/wp234_en.pdf

platų temų spektrą – per daug, kad šio straipsnio taikymo sritis išsamiai aptartų, pradedant nuo: teisinio pagrindo; tikslo apibrėžimas; būtinybė; duomenų saugojimas; ir skaidrumą, kontroliuoti; tolesni pervedimai; apsaugos priemonės; privatumo poveikio vertinimas; perdirbimas papildomiems tikslams; duomenų subjektų teisės; ir kitos įvairios temos. Ši darbo grupė parengė šias rekomendacijas Komisijos prašymu, o rekomendacijos buvo parengtos remiantis atsakymais į klausimyną, išsiųstą nacionalinėms mokesčių institucijoms, kuriose „atsiranda kai kurie kritiški klausimai“. 29 straipsnio duomenų apsaugos darbo grupė kaip pavyzdį pateikia, kad mokesčių mokėtojai ne visada anksčiau pranešė, kad su jais susiję mokesčių duomenys yra keičiamasi kitose valstybėje narėje. Remiantis šiomis gairėmis, galima tikėtis, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas ir nacionaliniai įstatymų leidėjai, siūlydami būsimas iniciatyvas, sistemingiau spręstų duomenų apsaugos klausimus.

Ne daugelyje Europos aukščiausiųjų instancijų teismų sprendimuose yra aiškinama mokesčių mokėtojų teisės į privatumą turinys ir taikymo sritis duomenų apsaugos kontekste. Duomenų apsauga yra labai susijusi su automatiniiais informacijos mainais mokesčių teisės kontekste. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT) priėmė sprendimą byloje 2013 m. *Sabou*¹⁵² dėl Tarpusavio pagalbos direktyvos. Šioje byloje konfliktas kilo dėl teisės būti išklaustam, kai mokesčių administratorius vykde automatinius tarp valstybių narių. Mokesčių administratorius neigė mokesčių tokią mokėtojo teisę, kadangi vykdamas automatinius mainus, mokesčių administratorius neturi pranešti apie mokesčių mokėtoją vykdomus mainus. Taip pat, buvo neigiama mokesčių mokėtojo teisė paneigti gautą informaciją apie patį mokėtoją. ESTT argumentavo, kad automatiniai mainai vyksta mokestinio patikrinimo etape mokesčių tvarka, o ne ginčo stadijoje tarp mokesčių administratoriaus ir mokesčių mokėtojo. ESTT taip pat nurodė, kad savitarpio pagalbos direktyva nenagrinėja mokesčių mokėtojo teisę ginčyti tikslumą informaciją, kuria keičiamasi ir tai nenustato jokio konkretaus įsipareigojimo nei vienai iš šalių. Taip pat, teismo nuomone, šis sprendimas nebuvo priimtas pagal direktyvos 2011/16/ES, turint omenyje, kad direktyvoje nėra nurodytų jokių mokesčių mokėtojų teisių ar pareigų. *Sabou* byloje faktinės aplinkybės buvo susietos su įvykiais, kurie įvyko prieš įsigaliojant pagrindinių teisių Europos Sąjungoje chartijoje (angl. *Charter*) 2009 m. gruodžio 1 d. Šiuo atžvilgiu, galima atkreipti dėmesį į teismų praktiką Europos Žmogaus Teisių Teismo teismų praktiką (toliau – EŽTT).

¹⁵² Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas *Sabou* Nr. C-276/12.

2015 m. EŽTT *Othyma Investments BV* prieš Nyderlandus nusprendė, kad Nyderlandų ir Ispanijos mokesčių duomenų keitimasis be išankstinio pranešimo mokesčių mokėtojui, buvo nepripažintas kaip Europos žmogaus teisių konvencijos 8 straipsnio pažeidimas (toliau – EŽTK)¹⁵³. EŽTT nustatė, kad informacijos mainai buvo atliekami vadovaujantis Savitarpio pagalbos direktyvos normomis ir siekė teisėto tikslo, kaip nurodyta EŽTK 8 str. 2 d., t.y. „šalies ekonominės gerovės“. Teismas rėmėsi ESTT sprendimu *Sabou* byloje, kuris motyvavo tokių priemonių būtinybę demokratinėje visuomenėje¹⁵⁴. Dėl šių priežasčių EŽTT nusprendė, kad pareiškėjas neturėjo ginčytino reikalavimo, remdamasis EŽTK 8 str.. Kitose EŽTT bylose, susijusiose su EŽTK 8 str., nėra aiškiai pabrėžiama mokesčių mokėtojų teisė į duomenų apsaugą, kai keičiamasi informacija. Remiantis šia ribota teismo praktika, galima manyti, kad duomenų apsaugos teisės nėra svarbios keičiantis informacija apie mokesčių duomenis. Tai yra klaidinga, nes keitimosi fizinių asmenų mokesčių duomenų informacija reglamentuojama ES duomenų apsaugos įstatyme, o duomenų subjektų teisės iš esmės taikomos.

Numatoma, kad duomenų apsaugos pokyčiai vyksta labai greitai. Europos Teisingumo Teismas panaikino visą teisinę tvarką dėl informacijos tvarkymo dėl to, kad joje nėra pakankama duomenų apsauga. Neproporcingas automatinis keitimasis informacija pagrindų gali būti pagrindas panaikinimui panaikintos, jei atitinkamos valdžios institucijos skubiai nustatydamos keitimosi sistemą negerbs mokesčių mokėtojų teisių.

¹⁵³ Europos Žmogaus Teisių Teismas *Othymia Investments BV* prieš Nyderlandus, 2015 m. Birželio 16 d. Sprendimas Nr. 75292/10.

¹⁵⁴ Europos Žmogaus Teisių Teismas *G. S. B. v. Šveicarija*, 2015 m. gruodžio 22 d. sprendimas, paraiška Nr. 28601/11

5. Išvados

1. Apibendrinant, galima teigti, kad automatinis keitimasis informacija apima sistemingą ir periodiškai perduodamą mokesčių mokėtojų informaciją kitos valstybės mokesčių administracijai. Toks sistemingas finansinės informacijos keitimasis gali prisidėti prie kovos su mokesčių vengimu. Tačiau, tai vis dar palieka galimybę mokesčių mokėtojams išvengti šios priemonės. Norint kovoti su mokestiniu sukčiavimu, būtų pageidautina vykdyti lanksčius informacijos mainus orientuotuos į mokesčių vengimo ribojimą.
2. Bendrosios duomenų teikimo standarto atsiradimas yra didelis laimėjimas pasaulinėje kovoje su neteisėtais finansiniais srautais ir mokesčių lengvatomis užsienyje. Tačiau Ekonominio bendradarbiavimo ir Plėtros Organizacijos Bendrasis duomenų teikimo standartas ar Europos Sąjungos direktyva dėl administracinio bendradarbiavimo nereiškia „mokesčių rojų“ pabaigos ir jų tolimesnis poveikis bus nulemtas nuo daugelio esminių neišspręstų klausimų.
3. Dvišalis bendradarbiavimas dėl mainų apie finansines sąskaitas ir besiremiantis savarankiškai mainų partnerių pasirinkimais kelia pavojų išplėščiant mokesčių vengimo problemą. Ši problema yra būdinga tiek su „mokesčių rojams“, tiek nuo Ekonominio bendradarbiavimo ir Plėtros Organizacijos ir G20 valstybėms narėms, kurios siekia nevykdyti pasirašytų susitarimų. Taip pat, Jungtinių Amerikos Valstijų atsisakymas įsitraukti į Bendrasis duomenų teikimo standartą ir FATCA įtvirtintas ribotas mainų abipusiškumas, kenkia vienodoms pasaulinėms žaidimo sąlygoms ir turi būti skubiai pašalintas.
4. Būtina užtikrinti, kad įgyvendinant tarptautinę automatinių mainų sistemą Lietuvoje, būtų užtikrintas nepriekaištingas jos įgyvendinimas. Turi būti siekiama, kad mokesčių administratoriai vykdydami tarptautinius įsipareigojimus įgaus atitinkamas teises galias, bet ir papildomai tinkamus išteklius jų išaugusioms funkcijoms įgyvendinti glaudesnę bendradarbiavimą automatinuose mainuose.
5. Svarbus tyrimo klausimas yra susijęs su mokesčių mokėtojų teisių apsauga pagal automatines informacijos mainų procedūras. Svarbu pabrėžti, kad keičiantis informacija pagal Ekonominio bendradarbiavimo ir Plėtros Organizacijos standartą turi būti laikomasi apsaugos priemonių, susijusių su duomenimis, kuriais keičiamasi, naudojamos procedūros,

taip pat prieiga prie duomenų, kuriais keičiamasi, ir jų naudojimą. Konfidencialūs duomenys turi būti tvarkomi laikantis duomenų apsaugos standartų, nustatytų tarptautinėse mokesčių teisės aktuose, taip pat abiejų šalių, dalyvaujančių mainų veikloje ir vidaus teisės aktuose. Tačiau vis dar nėra aiškaus ir vieningo mokesčių mokėtojų teisių statuso pasaulinėje automatinių mainų struktūroje.

6. LITERATŪROS SĄRAŠAS

6.1 Norminiai teisės aktai

1. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. OJ C 326, 2012.
2. 1995 m. spalio 24 d. Parlamento ir Tarybos direktyva 1995 m. spalio 24 d. (95/46/EB) dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo.
3. 2003 m. birželio 3 d. Tarybos direktyva 2003/48/EB dėl palūkanų, gautų iš taupymo pajamų, apmokestinimo [2003] L 157.
4. 2011 m. vasario 15 d. Tarybos direktyva 2011/16/ES dėl administracinio bendradarbiavimo apmokestinimo srityje ir panaikinanti Direktyvą 77/799/EEB. [2011] OJ L 64.
5. 2014 m. gruodžio 9 d. Tarybos 2014 m. gruodžio 9 d. direktyva 2014/107/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2011/16/ES nuostatos, susijusios su privalomais automatiniais apmokestinimo srities informacijos mainais. [2014] OJ L 359.
6. 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB. OJ L 119, 2015
7. Lietuvos Respublikos Lietuvos Banko įstatymas. Valstybės žinios, 1994-12-23, Nr. 99-1957
8. Lietuvos Respublikos Finansų įstaigų įstatymas. Valstybės žinios, 2002-09-18, Nr. 91-3891.
9. Lietuvos Respublikos Mokesčių administravimo įstatymas, Valstybės Žinios, 2004, Nr. 63-2243.
10. Lietuvos Respublikos Mokesčių administravimo įstatymo, 41, 55, 68, 87, 89, 101, 1041, 1042, 129, 131, 154 straipsnių ir priedo pakeitimo, įstatymo papildymo 551 ir 611 straipsniais ir 56, 57, 58, 59, 60 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas Nr. IX-2112 28.
11. Lietuvos Respublikos Mokesčių Administravimo Įstatymo Nr. IX-2112 28, 41, 55, 68, 87, 89, 101, 104¹, 104², 129, 131, 154 straipsnių ir priedo pakeitimo, įstatymo papildymo 55¹

- ir 61¹ straipsniais ir 56, 57, 58, 59, 60 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas Nr. XII-1897.
12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės Ir Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės Susitarimas Dėl Tarptautinių Mokestinių Prievolių Vykdyto Gerinimo Ir Užsienio Sąskaitoms Taikomų Mokestinių Prievolių Vykdyto Akto Įgyvendinimo, TAR, 2014-10-02, Nr. 13469.
 13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės Nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 Metų Veiklos Ataskaitos Pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui Nr. 298.
 14. Konvencija dėl savitarpio administracinės pagalbos mokesčių srityje. Valstybės žinios, 2013-12-19, Nr. 130-6631.
 15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. nutarimas Nr. 1059 „Dėl Mokesčių mokėtojų registro įsteigimo ir jo nuostatų patvirtinimo“ Valstybės žinios Nr. 77-2333.
 16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės Nutarimas Dėl 2011 m. Vasario 15 d. Tarybos Direktyvos 2011/16/ES Dėl Administracinio Bendradarbiavimo Apmokestinimo Srityje ir Panaikinančios Direktyvą 77/799/EEB ir Lietuvos Respublikos Tarptautinių Sutarčių ir Susitarimų dėl Automatinių Informacijos apie Finansines Sąskaitas Mainų Įgyvendinimo, 2015-09-25, Nr. 14224.
 17. Valstybinės Mokesčių Inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Finansų Ministerijos Viršininko įsakymas dėl Informacijos, būtinos tarptautiniams bendradarbiavimo įsipareigojimams dėl automatinių informacijos apie finansines sąskaitas mainų įgyvendinti, pateikimo taisyklės, Nr. VA-102.

6.2 Specialioji literatūra

1. BAKER Philip, PISTONE Pasquale, General Report (IFA Cahiers 2015 – Volume 100B) p. 22
2. LEVINE R., SCHUMACHER A., ZHOU S. *A Comparison: FATCA and Common Reporting Standard*. Journal of international taxation. P 44
3. MOSQUERA Valderrama, Debelva, *The Evolution of the Exchange of Information in Direct Tax Matters.*, Legitimacy and the Making of International Tax Law.; Diepvens & Debelva., P 370.

4. Schaper, Marcel. Data protection rights and tax information Exchange in the European Union: An Uneasy Combination. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, Vol. 23, No. 3, 2016, p. 514-530.
5. Mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 55 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto AIŠKINAMASIS RAŠTAS.
6. Pasiūlymas dėl Lietuvos Respublikos Mokesčių administravimo įstatymo Nr. ix-2112 28, 41, 55, 61, 68, 87, 89, 101, 104(1), 104(2), 110, 111, 129, 131, 154 straipsnių pakeitimo, įstatymo papildymo 55(1) straipsniu bei 56, 57
7. Pasiūlymas dėl Lietuvos Respublikos Mokesčių administravimo įstatymo nr. ix-2112 28, 41, 55, 61, 68, 87, 89, 101, 104(1), 104(2), 110, 111, 129, 131, 154 straipsnių pakeitimo, įstatymo papildymo 55(1) straipsniu bei 56, 57, 58, 59, 60 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto Nr. xiip-1742(2).

6.3 Teismų praktika

1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2013 m. spalio 22 d. Sprendimas *Sabou* Nr. C-276/12. EU:C:2013:678
2. Europos Žmogaus Teisių Teismas *Othymia Investments BV* prieš Nyderlandus, 2015 m. Birželio 16 d. Sprendimas Nr. 75292/10.
3. Europos Žmogaus Teisių Teismas *G. S. B. v. Šveicarija*, 2015 m. gruodžio 22 d. sprendimas, paraiška Nr. 28601/11

6.4 Elektroniai dokumentai

1. 29 STRAIPSNIŲ DUOMENŲ APSAUGOS DARBO GRUPĖ. *Guidelines for Member States on the criteria to ensure compliance with data protection requirements in the context of the automatic exchange of personal data for tax purposes*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. balandžio 2 d]:<http://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2015/wp234_en.pdf>;

2. BEHRENS, Frederic. Using A Sledgehammer To Crack A Nut: Why FATCA Will Not Stand. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 balandžio kovo 18d.]. Internetinė prieiga:<<https://papers.ssrn.com/abstract=2247615>>
3. BYRNES William, MUNRO Robert J. *Background and Current Status of FATCA*. Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 18 d] Internetinė prieiga:<https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2926119>
4. CAMBELL, Alexia Fernandez. *The Cost of Corporate Tax Avoidance*. Internetinė prieiga. [Interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. kovo 20 d]:<<https://www.theatlantic.com/business/archive/2016/04/corporate-tax-avoidance/478293/>>.
5. COCKFIELD Arthur. *Protecting Taxpayer Privacy Rights under Enhanced Cross-Border Tax Information Exchange: Toward a Multilateral Taxpayer Bills of Rights*. University of British Columbia Law Review (2010), p. 420–471. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 27 d]:<https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1705551>
6. DEBELVA Filip, MOSQUERA Irma. *Privacy and Confidentiality in Exchange of Information Procedures: Some Uncertainties, Many Issues, but Few Solutions*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. balandžio 4d.]:<https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2955616>
7. DELOITTE. *FATCA: In Depth analysis us tax*. Internetinė prieiga [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 18d.] :<https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/se/Documents/financial-services/FATCA_In-depth_Analysis_us_tax_130422.pdf>
8. ECONFINN. *Pasiūlymas dėl Europos Tarybos, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2011/16/ES nuostatos dėl privalomų automatinių apmokestinimo srities informacijos mainų*. Internetinė prieiga. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 18d.]:<<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52016PC0025>>;
9. *Enhanced administrative cooperation in the field of (direct) taxation*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]:< http://ec.europa.eu/priorities/work-programme/index_en.htm>;

10. EUROPEAN UNION COMMISSION. *Data Protection. Rules for the protection of personal data inside and outside the EU*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. balandžio 2 d]:<https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection_en>;
11. EUROPEAN UNION COMMISSION. *Repeal of the Savings Directive in line with international and EU developments*. <https://ec.europa.eu/taxation_customs/individuals/personal-taxation/taxation-savings-income/repeal-savings-directive-line-with-international-eu-developments_en>;
12. EUROPEAN UNION COMMISSION. *Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the application of Council Directive (EU) 2011/16/EU on administrative cooperation in the field of direct taxation*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 20 d]:<https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/2017_report_administrative_cooperation_direct_taxation_en.pdf>;
13. EUROPEAN UNION COMMISSION. *Tax transparency: Commission welcomes agreement reached by Member States on the automatic exchange of information on tax rulings*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 balandžio 18 d.]. Internetinė prieiga:<http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5780_en.htm>
14. FATCA. *Foreign account tax compliance act*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 27 d] Internetinė prieiga:<<https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-111publ147/pdf/PLAW-111publ147.pdf#page=27>>;
15. FINANCIAL SECRECY INDEX. *Narrative Report on USA*. Internetinė prieiga [Interaktyvus 2018]:<<http://www.financialsecrecyindex.com/PDF/USA.pdf>>;
16. FINANSŲ MINISTERIJA. *Mokestinės informacijos mainai – prieš šešėlinę ekonomiką tarptautinių mastu*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. balandžio 12 d]: <<https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/mokestines-informacijos-mainai-pries-seseline-ekonomika-tarptautiniu-mastu>>;
17. GADŽO Stjepan, KLEMENČIĆ Irena. *Effective international information exchange as a key element of modern tax systems: promises and pitfalls of the OECD's common reporting standard*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. balandžio 4d.]:<https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3057963>

18. GERNBERG. Itai. *Beyond FATCA: An Evolutionary Moment for the International Tax System*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 balandžio kovo 18d.]. Internetinė prieiga:<https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1996752>
19. Government of United Kingdom. *Updates to FATCA report requirements..* Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 12 d]: <<https://www.gov.uk/government/news/updates-to-fatca-reporting-requirements>>;
20. INTERNAL REVENUE SERVICE. *FATCA Foreign Financial Institution Registration*. Internetinė prieiga. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 27 d]. Internetinė prieiga:<<https://www.irs.gov/businesses/corporations/fatca-foreign-financial-institution-registration-tool>>;
21. INTERNAL REVENUE SERVICE. *Summary of FATCA Reporting for U.S. Taxpayers*. . [Žiūrėta 2018 m. kovo 29]. Internetinė prieiga:<<https://www.irs.gov/businesses/corporations/summary-of-fatca-reporting-for-us-taxpayers>>;
22. INTERNAL REVENUE SERVICE. *Taxpayers Living Abroad*. Internetinė prieiga. [Interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 20 d]:<<https://www.irs.gov/individuals/international-taxpayers/taxpayers-living-abroad>>;
23. IRS. *FATCA Information for Governments*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 20 d]:<<https://www.irs.gov/businesses/corporations/fatca-governments>>;
24. JOHANNESSEN Neil. *Tax Evasion and Inequality*. [Interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 12]. Internetinė prieiga:<<http://www.nielsjohannesen.net/wp-content/uploads/AJZ2017.pdf>>;
25. JURIS24. *FATCA – aktas apie kurį vis kalba, bet vargu, ar žino, ką jis iš tikrųjų reiškia“*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 27 d]:<<http://www.juris24.lt/2013/07/fatca/>>;
26. KIM Young Ran (Christine). *Considering “Citizenship Taxation”:In Defense Of FATCA*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 balandžio 2d.]. Internetinė prieiga:<https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2972248>;
27. KNOBBEL Alex. *OECD rules vs CRS avoidance strategies: not bad, but short of teeth and too dependent on good faith*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 m. balandžio 28d.]

- Internetinė prieiga:<<https://www.taxjustice.net/2018/03/27/oecd-rules-vs-crs-avoidance-strategies-not-bad-but-short-of-teeth-and-too-dependent-on-good-faith>>;
28. KNOBEL Andres. MEINZER M. „*Automatic Exchange of Information: An Opportunity for Developing Countries to Tackle Tax Evasion and Corruption*”. Tax justice Network. Internetinė prieiga [Interaktyvus 2018]:<<http://www.taxjustice.net/wp-content/uploads/2013/04/AIE-An-opportunity-for-developing-countries.pdf>>;
 29. KNOBEL Andres. *The Role Of The U.S. As A Tax Haven Implications For Europe*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 balandžio kovo 18d.] Internetinė prieiga :<https://www.greens-efa.eu/legacy/fileadmin/dam/Documents/Studies/Taxation/The_US_as_a_tax_haven_Implications_for_Europe_11_May_FINAL.pdf>;
 30. KPMG. *Automatic Exchange of Information. The Common Reporting Standard: helping clients*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 11 d.]. Internetinė prieiga:<<https://home.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2014/12/aeoI-value-prop.pdf>>;
 31. KRUGMAN, Paul. „*Offshore and Underground*“. NY Times. Internetinė prieiga [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 13 d.]. Internetinė prieiga: <<https://krugman.blogs.nytimes.com/2014/04/11/offshore-and-underground/>>:
 32. Letter from Rand Paul, Senator, Jim DeMint, Senator, Saxby Chambliss, Senator, & Mike Lee, Senator, to Timothy Geithner, Sec’y, U.S. Treasury (July 25, 2012). [Interaktyvus, žiūrėta 2018 balandžio kovo 25d.]Internetinė prieiga:<<http://freedomandprosperity.org/files/fatca/4SenFATCAItr%2007-25-2012.pdf>>;
 33. LIETUVOS BANKO TERMINŲ BAZĖ. *Finansinė sąskaita*. Internetinė prieiga [Interaktyvus, žiūrėta 2018 balandžio kovo 18d.] :<<http://www.rastija.lt/LBTB/Lietuvos-banko-termin%C5%B3-baz%C4%97/finansin%C4%97-s%C4%85skaita>>;
 34. LIETUVOS LAISVOS RINKOS INSTITUTAS. *Lietuvos Laisvos Rinkos Institutas propogavo atsisakymą vykdyti mainus, siekiant užtikrinti asmens privatumą*. [Interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 27 d.]:<<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/19f6ccc1f23511e3a8c1a1dee39661ca?jfwid=191fum7wns?>>

35. LR SEIMAS. LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKESČIŲ ADMINISTRAVIMO ĮSTATYMO NR. IX-2112 28, 41, 55, 61, 68, 87, 89, 101, 1041, 1042, 110, 111, 129, 131, 154 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO, ĮSTATYMO PAPILDYMO 55 STRAIPSNIU BEI 56, 57, 58, 59, 60 STRAIPSNIŲ PRIPAŽINIMO NETEKUSIAIS GALIOS ĮSTATYMO PROJEKTO AIŠKINAMASIS RAŠTAS Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 27 d]:<<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=rivwzvpyvg&documentId=770750b0ca1c11e3afd8f519d03d5f2d&category=TAK>>;
36. LR SEIMAS. Seimo konferencija „*Administracinis bendradarbiavimas mokesčių srityje*“ “. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 11 d.]. Internetinė prieiga: <<http://www.eib.lrs.lt/index.php?-152500365>>.
37. MARCINKEVIČIUS Laimonas. *Tarptautiniu lygiu atskleidžiama banko sąskaitų užsienyje paslaptis: kas turėtų susirūpinti labiausiai*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. balandžio 12 d]:<<https://juridicon.lt/lt/articles/view/tarptautiniu-lygiu-atskleid%C5%BEiama-banko-s%C4%85skait%C5%B3-u%C5%BEsienyje-paslaptis-kas-tur%C4%97t%C5%B3?>>;
38. MEINZER Markus. *Automatic Exchange of Information as the new global standard: the end of (offshore tax evasion) history?* [Žiūrėta 2018 m. kovo 12]. Internetinė prieiga:<https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2924650>;
39. MORRIS Mark. *Proposal to withhold EU source payments on US FI unless agree to FATCA reciprocal AEI*. Internetinė prieiga [Interaktyvus, žiūrėta 2018 balandžio kovo 18d.] :<<http://www.the-best-of-both-worlds.com/support-files/non-fatca-reciprocal-proposal.pdf>>;
40. OECD. *Activated Exchange Relationships for CRS Information*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 balandžio kovo 28d.] Internetinė prieiga:<<http://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/international-framework-for-the-crs/exchange-relationships>>;
41. OECD. *Common reporting standard*. Internetinė prieiga [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 18d.]:<<http://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/common-reporting-standard/>>;
42. OECD. *Mandatory Disclosure Rules for Addressing CRS Avoidance Arrangements and Opaque Offshore Structures*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 m kovo 28d.] Internetinė

- prieiga:<<http://www.oecd.org/tax/exchange-of-tax-information/model-mandatory-disclosure-rules-for-crs-avoidance-arrangements-and-opaque-offshore-structures.pdf>>;
43. OECD. *Manual On The Implementation Of Exchange Of Information Provisions For Tax Purposes*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 19 d.]. Internetinė prieiga:<<https://www.oecd.org/tax/exchange-of-tax-information/36647914.pdf>>;
44. OECD. *Multilateral competent authority agreement*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. balandžio 10d.]:<<http://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/international-framework-for-the-crs/multilateral-competent-authority-agreement.pdf>>;
45. OECD. *OECD launches facility to disclose CRS avoidance schemes; over 1800 relationships now in place to automatically exchange CRS information between tax authorities*. Internetinė prieiga [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 10 d.]:<<http://www.oecd.org/tax/crs-avoidance-schemes-disclosure-facility-over-1800-exchange-relationships.htm>>;
46. OECD. Viešojo Valdymo Apžvalgos „Lietuva: Atviro ir įtraukiančio politikos formavimo skatinimas. Pagrindiniai rezultatai ir rekomendacijos Lietuvai“ Oficialus vertimas atliktas UAB „Hesi Group“. Internetinė prieiga [Interaktyvus]: <http://www.3sektorius.lt/docs/OECD_rekomendacijos_LT_2015_2015-10-12_15:16:30.pdf>;
47. OECD. *What is the Multilateral Competent Authority Agreement*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 m. kovo 28d.] Internetinė prieiga:<<http://www.oecd.org/tax/transparency/technical-assistance/aeoi/whatisthemultilateralcompetentauthorityagreement.htm>>;
48. OXFAM. „*Just 8 men own same wealth as half the world*“. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 9 d.]. Internetinė prieiga: <<https://www.oxfam.org/en/pressroom/pressreleases/2017-01-16/just-8-men-own-same-wealth-half-world>>;
49. PANAYI Christiana HJI. *Current Trends on Automatic Exchange of Information*. Singapore Management University School of Accountancy Research Paper No. 2016-S-43. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 27 d.]:<https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2692057>;
50. PISTONE P. *Coordinating the Action of Regional and Global Players during the Shift from Bilateralism to Multilateralism in International Tax Law*, 6(1) World Tax J. 4 (2014),

- Journals IBFD. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. balandžio 4d.]:<https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/311949/mod_resource/content/1/Pasquale%20Pistone.pdf>;
51. PWC. *From FATCA to GATCA*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 20 d.]: <https://www.pwc.com/an/en/publications/assets/newsflash_gatc_02.pdf>.
 52. ROCH M.T. Soler, *Tax Administration versus Taxpayer – A New Deal?* 4 World Tax J. (2012), Journals IBFD. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. balandžio 4d.]:<<http://www.eatlp.org/uploads/public/Reports%20Rotterdam/Moessner%20lecture.pdf>>;
 53. SCHMID Hans, GRUNERT Eike. *The CRS poses new compliance challenges for financial institutions*. [Žiūrėta 2018 m. kovo 30]. Internetinė prieiga:<<http://www.businesslaw-magazine.com/2015/06/11/the-oecd-common-reporting-standard-crs-fatca-is-going-global/>>;
 54. SEER Roman. *Overview of Legislation Practices Regarding Exchange of Information Between National Tax Administrations in Tax Matters*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 11 d.]. Internetinė prieiga:<[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/563452/IPOL_STU\(2015\)563452_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/563452/IPOL_STU(2015)563452_EN.pdf)>
 55. SHAXSON Nick. *Tax haven USA: new Bloomberg story adds urgency to reform needs*. TAX JUSTICE NETWORK. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 balandžio kovo 28d.] Internetinė prieiga:<<https://www.taxjustice.net/2016/01/27/tax-haven-usa-new-bloomberg-story>>
 56. SWITZERLAND FEDERAL DEPARTMENT OF FINANCE FDF. *Questions and answers on the automatic exchange of information*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 kovo 11 d.]. Internetinė prieiga :<<https://www.newsd.admin.ch/newsd/message/attachments/37903.pdf>>
 57. TAX JUSTICE NETWORK. *Briefing Paper on EU-Savings Tax Directive and Automatic Tax Information Exchange*. Internetinė prieiga [Interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. kovo 12]:<http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/EUSTD-TJN-Briefing_-_JAN-2011.pdf>
 58. TAX JUSTICE NETWORK. *Financial secrecy index 2018: Narrative Report on USA*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 balandžio kovo 18d.].Internetinė prieiga:<<https://financialsecrecyindex.com/PDF/USA.pdf>>.

59. TAX JUSTICE NETWORK. *How the U.S.A. became a secrecy jurisdiction*. Internetinė prieiga [Interaktyvus 2017]:<<https://www.taxjustice.net/2015/11/27/how-the-u-s-a-became-a-secrecy-jurisdiction-2/>>
60. TAX JUSTICE NETWORK. *Luxembourg: history of a tax haven*. Internetinė prieiga [Interaktyvus] <<https://www.financialsecrecyindex.com/Archive2015/CountryReports/Luxembourg.pdf>
61. TAX JUSTICE NETWORK. *Narrative Report on Austria*. Internetinė prieiga [Interaktyvus] <<https://www.financialsecrecyindex.com/Archive2015/CountryReports/Austria.pdf>
62. TYRALA, Michael. „*Global Regulation Of Tax Havens*”. Internetinė prieiga [Interaktyvus]: <<https://www.taxjustice.net/wp-content/uploads/2015/07/Michael-Tyrala-City-JUN-2015.pdf>>
63. TURNER George. *Good news for the few: The OECD's new information exchange standard*. Internetinė prieiga [Interaktyvus, žiūrėta 2018 balandžio 1d.]:<<https://www.taxjustice.net/2014/07/22/good-news-oecds-new-information-exchange-standard/>>
64. U.S. TREASURY DEPARTMENT. *Joint Statement from the United States and Switzerland Regarding a Framework for Cooperation to Facilitate the Implementation of FATCA*. [Interaktyvus, žiūrėta 2018 balandžio kovo 18d.] Internetinė prieiga:<<https://www.treasury.gov/press-center/press-releases/Documents/FATCA%20Joint%20Statement%20US-Switzerland.pdf>>.
65. VMI. *Bendrasis finansinių sąskaitų duomenų teikimo ir išsamaus jų patikrinimo standartas*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. kovo 20d.]: <https://www.vmi.lt/cms/documents/10162/4594233/Bendras_duomenu_teikimo_standartas_LT-1.pdf>.
66. VMI. *Lietuvos bankai ir kitos finansų įstaigos VMI turės pateikti informaciją apie JAV mokesčių mokėtojų sąskaitas*. Internetinė prieiga [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 20d]: <https://www.vmi.lt/cms/gyventojams-bendrai/-/asset_publisher/Gizm3fjHUUgi/content/id/8653754>;

Santrauka

Magistro darbo tema – automatiniai mainai apie finansines sąskaitas. Atsižvelgiant į dabartinį mokesčių politikos klimatą kovoje su mokesčių vengimu, darbui yra keliami atitinkami uždaviniai. Vienas iš jų – automatinių mainų apie finansines sąskaitas sampratos atskleidimas. Darbe taip pat nagrinėjami tarptautiniai automatinių mainų modeliai, kurie yra naudojami siekiant gauti informaciją apie finansines sąskaitas. Dėmesys yra skiriamas trims modeliams – Bendrajam duomenų teikimo standartui, direktyvai dėl administracinio bendradarbiavimo ir Užsienio sąskaitoms taikomų mokestinių prievolių vykdymo aktą (FATCA). Darbe yra nagrinėjamos Lietuvos pastangos įgyvendinti tarptautinius modelius bei pateikiamas vertinimas. Be to, pateikiama automatiniam mainams apie finansines sąskaitas taikoma duomenų apsauga.

Darbe automatiniai mainai apie finansines sąskaitas analizuojama vadovaujantis tarptautinių modelių sutartimis ir jų komentarų šaltiniais. Atsižvelgiama į mokesčių teisės doktrina, Europos Sąjungos darbo grupių pasiūlymus bei Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką dėl duomenų apsaugos.

SUMMARY

The theme of the Master's thesis is automatic exchange of financial accounts. Taking into account the current tax policy climate in the fight against tax evasion, work is being tasked with. One of them is the self-disclosure of automatic exchange of financial accounts. The work also examines international automated exchange models that are used to obtain information on financial accounts. The focus is on three models - the Common Reporting Standard, the Foreign Account Tax Compliance Act, the Directive on Administrative Assistance. The paper examines Lithuania's efforts to implement international models and provides an assessment. Data protection for automatic exchange of financial accounts is taken into account.

The paper automatic exchange of financial accounts is analyzed in accordance with the international models of contracts and their sources commented. The doctrine of the tax law proposals of the European Union working groups and case law of Court of Justice of the European Union on data protection and taken into consideration.